

Lastensuojelutyöntekijöiden näkemyksiä sosiaalityön ja poliisin välisestä yhteistyöstä lapsiin kohdistuvissa väkivaltarikostutkintaprosesseissa

Anne Nevasaari, Y2201412

Pro gradu -tutkielma

Kevät 2024

Sosiaalityön koulutusohjelma

Lapin yliopisto/ Yhteiskuntatieteiden
tiedekunta

Lapin yliopisto

Tiedekunta: Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Lastensuojelutyöntekijöiden näkemyksiä sosiaalityön ja poliisin välisestä yhteistyöstä lapsiin kohdistuvissa väkivaltarikostutkintaprosesseissa

Tekijä: Anne-Maarit Nevasaari

Koulutusohjelma/oppiaine: Yhteiskuntatieteiden maisteri, Sosiaalityön koulutusohjelma

Työn laji: Pro gradu -tutkielma

Sivumäärä, liitteiden lukumäärä: 65, 2 liitettä

Vuosi: 2024

Tiivistelmä:

Tutkimus käsittelee lastensuojelutyöntekijöiden näkemyksiä sosiaalityön ja poliisin välisestä yhteistyöstä lapsiin kohdistuvissa väkivaltarikostutkintaprosesseissa. Tutkimustehdävänä tarkastellaan, millaisena lastensuojelun ja poliisin välinen yhteistyö näyttäytyy sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta.

Tutkimusaineisto koostuu Teams- yhteyden välityksellä tehdyistä teemahaastatteluista. Tutkimukseen osallistui yhdeksän lastensuojelun sosiaalityöntekijää, jotka työskentelivät eri puolella Suomea. Aineisto on analysoitu SWOT-analyysin avulla hyödyntäen sisälönanalyysiä.

Tutkielman tuloksena todetaan, että yhteistyö koettiin laadukkaana silloin kun tiedonkulku on sujuvaa ja yhteistyössä toteutetaan palavereita niin, että tietoa jaetaan poliisin ja sosiaalityöntekijöiden kesken. Tähän liittyi toisen profession arvostaminen ja yhteinen ennaltaehkäisevä viranomaistyö asiakasperheiden kanssa. Yhteistyön keskeisimpinä heikkouksina nähtiin eettiset ristiriidat. Näitä olivat asioiden salailu rikostutkintaprosessissa, lapsen oikeuksien korostaminen olla puhumatta poliisille, mikä johti siihen, ettei rikosta voida tutkia. Tuloksista ilmeni, ettei lapsen kaltoinkohtelua ja laiminlyöntiä tunnusteta, jolloin lapset jäävät ilman oikeutta ja väkivallan kierre jatkuu. Poliisien resurssien koettiin olevan vähäiset ja sosiaalityöntekijät kokivat jäävänsä yksin vaikeiden asioiden kanssa. Myös alueelliset erot rikostutkintaprosesseissa olivat mittavat.

Yhteistyön mahdollisuuksina nähtiin yhteiset koulutukset ja palaverit, eli yhteistyön lisääminen. Mahdollisuutena nähtiin myös ennaltaehkäisevä yhteistyö. Yhteistyön suurimman uhkan muodosti rikostutkintaprosessien päätyminen tuloksettomana. Tuloksista ilmeni myös tiedon salailu, jolloin lapsi saattoi joutua vakavaan varaan, kun sosiaalityöntekijällä ei ollut tietoa vanhempaan liittyvistä haasteista. Molempien ammattiryhmien työssä jaksamisen haasteet nousivat esille.

Tutkielman johtopäätöksenä totean, että sosiaalityöntekijöiden ja poliisin välistä yhteistyötä tulisi tarkastella kriittisesti ja laajemmin, mikäli yhteistyötä halutaan muuttaa toivottunlaiseksi.

Avainsanat: Kaltoinkohtelu, väkivaltarikokset, moniammatillisuus, viranomaisyhteistyö, SWOT-analyysi

Sisällys

1 Johdanto	1
2 Lapseen kohdistuvan kaltoinkohtelun muodot ja viranomaisyhteistyö.....	3
2.1 Lapsen kaltoinkohtelu ja laiminlyönti.....	3
2.2 Lähisuhdeväkivalta.....	6
2.3 Moniammatillinen yhteistyö ja dialogisuus	8
2.4 Sosiaalityöntekijän ja poliisin välinen yhteistyö.....	11
3 Tutkimuksen toteutus	13
3.1 Tutkimusaineisto ja sen hankinta.....	13
3.2 SWOT-analyysi	15
3.3 Tutkimuksen eettisyys	16
4 SWOT- analyysi sosiaalityöntekijöiden haastatteluista	19
4.1 Yhteistyössä esiin nousseet vahvuudet	19
4.1.1 Laadukas yhteistyö.....	20
4.1.2 Ohjeistusten selkeys.....	21
4.1.3 Tiedonkulun toimivuus.....	23
4.1.4 Ennaltaehkäisevä työ	25
4.2 Yhteistyön heikkoudet.....	27
4.2.1 Eettiset ristiriidat	28
4.2.2 Resurssipula poliisissa	32
4.2.3 Sisäiset ja alueelliset erot.....	34
4.2.4 Yhteistyön kuormittavuus	37
4.3 Yhteistyön mahdollisuudet	40
4.3.1 Yhteisten koulutusten ja palaverien järjestäminen	41
4.3.2 Ennaltaehkäisevän työn tehostaminen	43
4.3.3 Toimintakulttuurin muuttaminen	45
4.4 Olennaiset uhkakuvat.....	47
4.4.1 Tutkintapyyntöjen tutkimatta jättäminen	47
4.4.2 Yhteistyön puuttuminen	49
4.4.3 Sosiaalityöntekijän ja poliisin resurssipulan kasvaminen	51
4.4.4 Tiedon kulun heikentyminen.....	53
5 Tutkielman johtopäätökset ja pohdinta	56
5.1 Yhteenveto tuloksista.....	56
5.2 Pohdintaa ja tutkimuksen arviointia	60
Lähteet	63
Liite 1	
Liite 2	

1 Johdanto

Media uutisoi vuonna 2012 pienen kahdeksanvuotiaan Vilja-Eerikan kuolemasta. Vilja-Eerika menehtyi isänsä ja äitipuolensa kaltoinkohtelun uhrina. Toinen vastaavanlainen tapaus oli Joensuussa 2023, jossa neljävuotias lapsi sai surmansa äidin ja isäpuolen toimesta. Helmikuussa 2024 Joensuun lapsisurma oli päivittäin esillä mediassa, ja se on puhuttanut ihmisiä laajasti myös tavallisessa arjessa, kuten työpaikoilla, kouluissa ja vapaa-ajan harrastuksissa. Median uutisointi oikeudenkäynnistä ja siinä ilmenneistä yksityiskohdista on nostanut esille uudelleen myös Vilja-Eerikan tapauksen.

Oikeusministeriön tutkintaryhmän raportissa (32/2013, 75) on todettu, että vuonna 2013 maassamme on kuollut kymmenen lasta perheväkivallan seurauksena ja 300 lasta on vammautunut vakavasti. Suomessa on muihin länsimaihin verrattuna huomattavan paljon perheen sisäistä kuolemaan johtavaa väkivaltaa. Raportissa on avattu perusteellisesti Vilja-Eerikan tapauksen vaiheet, ja siihen on kirjattu tärkeä suositus vastaisuuden varalle. Tähän liittyen Oikeusministeriön tutkintaryhmä toteaa, että tapauksista oppiminen jää vähäiseksi rikostutkinnan jälkeisen puutteellisen selvittelyn ja moniammatillisen yhteistyön puuttumisen vuoksi. (Mt., 32/2013,75.) Mönkkönen ja kumppanit (2019, 7) ovat todenneet, etteivät eri alan toimijat tehneet kyseisessä tapauksessa riittävästi yhteistyötä, jotta tragediaalta olisi välttytty. Oikeusministeriön (32/2013, 75) suosituksen mukaan jatkossa tulisi kerätä tiedot kaikista lapsen kuolemaan johtaneista perheväkivaltatapauksista ja raportoida sekä esittää johtopäätöksiä.

Pienen lapsen kuollessa tai vammautuessa perheväkivallan seurauksena käännetään mediassa usein katse kohti lastensuojelua. Sosiaaliviranomainen, jolla ei kenties ole ollut riittävästi tietoa tai perusteita ryhtyä pakkotoimenpiteisiin, kuten kiireelliseen sijoitukseen, joutuu usein kritiikin kohteeksi. Myös Joensuun tapauksessa tuomio ja oikeusministeriön loppuraportti jäävät nähtäväksi, mutta jälleen kerran lastensuojelun sosiaalityöntekijän toiminta on asetettu kyseenalaiseksi ja tutkinnan kohteeksi. Arnkil ja Heino (2014, 286–287) toteavat väkivallan olevan yksi niin sanotuista ”pirullisista ongelmista”, jonka kanssa lastensuojelu painii. Lastensuojelun koetaan toimivan aina väärin, joko liian aikaisin, liian myöhään, liian järeän tai löyhän perustein. Nämä kiistanalaiset tapaukset mediakeskusteluineen koettelevat niin politiikan, palvelujärjestelmän kuin sosiaalityön ja

yhteiskunnallisen tutkimuksen kykyä käsittää monialaisia konteksteja ja syyseuraussuhteita. Vaikeiden lastensuojelutapausten esille nostaminen on eettisesti tärkeää, mutta myös sosiaalityön tieteellisten menetelmien ja palvelujen kehittämisen haaste. (Mt., 286–287.)

Lähtökohtaisesti eri viranomaisten pitäisi pystyä puuttumaan siihen, ettei yksikään lapsi joutuisi kokemaan lähisuhdeväkivaltaa eikä kaltoinkohtelua missään muodossa. Lastensuojelulain (13.4.2007/417) 1 §:n tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lasta on myös suojeltava kaikelta väkivallalta, välinpitämättömältä kohtelulta ja hyväksikäytöltä. (Lapsen oikeuksien sopimus 19. artikla.)

Tämä pro gradu -tutkielma käsittelee lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden ja poliisin välistä yhteistyötä lapsiin kohdistuvissa väkivaltarikostutkintaprosesseissa. Tutkimukseni motiivina on tiedonpuute poliisien ja sosiaalityöntekijöiden välisestä yhteistyöstä. Tavoitteenani on lisätä tietoa yhteistyön tekemisen tavoista. Aineistona käytän sosiaalityöntekijöille tehtyjä teemahaastatteluita. Analyysimenetelmäksi olen valinnut SWOT-analyysin, jossa hyödynnän sisällön analyysissä käytettäviä menetelmiä, kuten teemoittelua.

Pidän aihetta kiinnostavana, koska ajoittain lastensuojeluun tulee ilmoituksia lapseen kohdistuvasta fyysisestä tai psyykkisestä väkivallasta, joista työntekijä tekee poliisille tutkintapyyntöä. Ellosen ja Rantaeskolan (2016, 24) mukaan laadukas moniammatillinen yhteistyö tukee lapsen etua. Mitä enemmän näkökulmia lapsen asiassa huomioidaan, sitä paremman käsittelyn hänen asiansa saa. Tämän vuoksi viranomaisten välinen yhteistyö pitäisi nähdä aina ensisijaisena ja keskeisenä tehtävänä. Sosiaalityöntekijöiden vähäiset resurssit lakiuudistuksesta huolimatta, jatkuva kiire ja yhteistyö muiden viranomaisten kanssa lapsiin kohdistuvissa väkivaltarikoksissa on ikävien tapahtumien ennaltaehkäisyssä merkittävässä roolissa. Väkivalta on aiheena hyvin sensitiivinen eli arkaluontoinen, kuten sosiaalityön tutkimukset usein ovat. (Kallinen ym. 2015,16.) Näin ollen aiheen tarkastelu edellyttää jatkuvaa eettismoraalista harkintaa, mutta myös asioiden julki tuomista ja jopa mahdollisia rakenteellisia muutoksia, jotta yksikään lapsi ei joutuisi kokemaan väkivaltaa tai kaltoinkohtelua elämänsä aikana.

2 Lapsen kohdistuvan kaltoinkohtelun muodot ja viranomaisyhteistyö

Tutkielman teoreettinen viitekehys koostuu lapsen kaltoinkohteluun, laiminlyöntiin ja lähisuuhdeväkivaltaan liittyvien käsitteiden esittelystä sekä moniammatillisen yhteistyön peruseräperiaatteiden avaamisesta. Viitekehuksesta ilmenee lapsiin kohdistuvan kaltoinkohtelun ja väkivallan historiaa ja tämän päivän viranomaisyhteistyön tarkastelua.

2.1 Lapsen kaltoinkohtelu ja laiminlyönti

Lapsen kaltoinkohtelun tunnistamisen historia ajoittuu jo 1800-luvulle, jolloin ranskalainen oikeuslääketieteen professori Ambroise Tardieu julkaisi kaunokirjallisuuden vaikutteiden alaisena hyviä artikkeleita ja kirjoja niistä lapsista, jotka olivat tulleet laiminlyödyiksi tai olivat joutuneet seksuaalisen hyväksikäytön tai fyysisen pahoinpitelyn kohteeksi. Tardieu piti lasten kaltoinkohtelua merkittävänä kansanterveydellisenä ongelmana ja kiinnitti huomiota myös lapsityövoiman käyttöön esimerkiksi tehtaissa. Tardieu yritti tuoda esille, että lapset eivät tule yksistään laiminlyödyiksi fyysisen pahoinpitelyn tai seksuaalisen hyväksikäytön seurauksena, vaan moni heistä jopa menehtyy kaltoinkohtelun seurauksena. Valitettavasti hän ei saanut omia aikalaisiaan vakuutettua huolestaan lasten kaltoinkohtelun tiimoilta. Tältä aikakaudelta edettiin 1940–50-luvulle, ennen kuin toiset lääkärit alkoivat rekisteröimään vauvojen outoja murtumia. Seuraavat lapsiin kohdistuvat fyysisen väkivallan tunnistamiset tuotiin julki 1960–70-luvuilla ja varsinainen tieteellinen kiinnostus lasten laiminlyöntiä kohtaan nousi esille vasta 1990-luvulla amerikkalaisen pediatrian professorin, Howard Dubowitzin toiminnasta. (Söderholm & Kivitie-Kallio 2012, 15.)

Kaltoinkohtelua epäiltäessä tai todettaessa on viipymättä tehtävä lastensuojeluilmoitus. 1.1.2012 voimaan astuneen lakimuutoksen mukaan ilmoitusvelvollisten on tehtävä tutkintapyyntö myös poliisille, jos kyseessä on epäily seksuaalirikoksesta (LSL 25 § 3 mom.). Söderholmin ja Kivitie-Kallion (2012, 17) mukaan vuonna 2009 Ruth Gilbert työryhmineen on todennut Lancetin katsausartikkelissa, että lasten kaltoinkohtelu jää useimmiten tunnistamatta ja tämän vuoksi tieto ei kulje lastensuojelulle.

Lastensuojeluilmoitusvelvollisuudesta huolimatta myös maissa, joissa se on lakiin kirjattu, käy näin. Siihen liittyviä syitä on varmasti monia. Peruslähtökohtana on ilmiön tunnistaminen. Pelko voi aiheuttaa hyvin monenlaisia esteitä ilmoituksen tekemiselle. Esteeksi voi muodostua pelko vaitiolovelvollisuuden rikkomisesta, huoli lapselle, perheelle ja ilmoittajalle itselleen aiheutuvista seurauksista tai siitä, että ilmoitus onkin aiheeton. Huolta lisää se, että suhde perheeseen katkeaa. Muita syitä voivat olla esimerkiksi tiedonpuute ilmoituksen tekemisestä tai kielteiset kokemukset aikaisemmasta ilmoituksesta. Joku voi myös kieltää kaltoinkohtelun emotionaalisesti, jolloin asiaan ei puututa. Kaltoinkohteluun puuttumiseen on monia esteitä edellä mainittujen lisäksi. Jos kaltoinkohtelu etenee hitaasti, eikä hälyttäviä merkkejä ja oireita ole olemassa, on sen tunnistaminen äärimmäisen vaikeaa. Kaltoinkohtelusta kysyminen ja riskien kartoittaminen jää usein tekemättä. (Mt., 17–18.)

Suomessa on Tilastokeskuksen mukaan ollut vuonna 2020 hieman yli miljoona alaikäistä lasta. Vuoden 2023 kouluterveyskyselyn mukaan suurin osa lapsista kertoi olevansa tyytyväisiä elämäänsä. Terveydentilansa heistä koki keskinkertaiseksi tai huonoksi lähes kolmannes kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisista tytöistä sekä lukioissa ja ammatillisissa opilaitoksissa opiskelevista tytöistä. Pojilla vastaavat osuudet olivat 16–20 prosenttia. Perusopetuksen 4:n ja 5:n luokan tytöistä 14 prosenttia ja pojista yhdeksän prosenttia koki terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi. (THL Kouluterveyskysely, 2023.) Myös Söderholm ja Kivitie-Kallio (2012, 14) toteavat, että valtaosa lapsista elää turvalisessa ja lasten perusoikeuksia kunnioittavassa kasvuympäristössä, mutta huomattava määrä lapsia joutuu erilaisista syistä kaltoinkohtelluksi kansainvälisistä sopimuksista huolimatta. Kaltoinkohtelu luokitellaan merkittäväksi kansanterveydelliseksi ongelmaksi, koska se loukkaa lapsen ihmisoikeuksia, uhkaa lapsen fyysistä ja psyykkistä terveyttä sekä kognitiivisia ja sosiaalisia taitoja. Poissuljettua ei ole myöskään se, että kaltoinkohtelu voi johtaa kuolemaan.

Lapsiin kohdistuva väkivalta on eettisesti, sosiaalisesti, moraalisesti ja juridisesti tuomitavaa. Erilaiset säädökset, poliittiset lausumat, sekä väkivallan vastaiset ohjelmat eri hallinnonaloilla tukevat näkemystä. (Laitinen ym. 2018, 25.) Ensimmäisen kerran asiaa koskeva rikoslain muutos tehtiin Suomessa jo vuonna 1979 ja vuonna 1980 Suomen komitean kansainvälisessä mietinnössä otettiin kantaa kuritusoikeuden poistamisen puolesta.

Siitä huolimatta lapsen alistaminen, ruumiillinen kuritus sekä muulla tavoin loukkaava kohtelu on kielletty laissa vasta 1984, jolloin edellisvuonna säädetty laki astui voimaan. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983.) Tätä ennen vanhemmilla oli suorastaan velvollisuus käyttää kuritusväkivaltaa, jotta saivat lapsensa tottelemaan. Kurittamisen motivaationa piti olla lapsen kasvatus, mutta esimerkiksi lievän ruumiinvamman tuottaminen oli mahdollista. (Mattila 2013, 105.) Nämä määräykset lapsen kuritusväkivallan pois kitkemiseksi ovat sopusoinnussa myöhemmin tulleen YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen kanssa. (Gottberg 2012, 55; LOS 60/1991.)

Yleissopimus lapsen oikeuksista (LOS 60/1991) sisältää erityisesti kuritusväkivaltaa koskevia artikloja, kuten artikkelit 19 ja 37. Artikla 19 sisältää kaiken lapsen psyykkisen- ja fyysisen väkivallan, pahoinpitelyn, huonon tai välinpitämättömän kohtelun, seksuaalisen hyväksikäytön ja laiminlyönnin. Artiklassa 37 kielletään lapsen rankaiseminen halventavalla tai julmalla tavalla. Vuonna 2009 Euroopan neuvosto käynnisti kampanjan, jossa jokaisessa Euroopan maassa täytyi kieltää lapsen ruumiillinen kuritus. Suomi on ollut tässä yhtenä kärkimaana.

Lapsen laiminlyönti on kaltoinkohtelun muodoista tavallisin. Fyysisen väkivallan ohella se on tyypillisintä ja vaarallisinta kohdistuessaan leikki- ja imeväisikäisiin lapsiin. Laiminlyöntiä on erittäin vaikea mitata ja olemukset sen määritelmistä ja seurauksista eivät ole yleisesti hyväksytyjä. Tämän vuoksi missään maailman kolkassa ei ole käytettävissä tarkkoja tietoja laiminlyönnin esiintyvyydestä. Esimerkiksi lapsen kaltoinkohtelua tutkittaessa harvoissa tutkimuksissa keskitytään pelkästään laiminlyöntiin, sillä lapsi on usein myös jonkin kaltoinkohtelun muun muodon uhri. (Söderholm & Politi 2012, 77.)

Lapsen laiminlyönti näyttäytyy ulkopuolisille likaisina vaatteina, nälkäisyytenä, vakavana hoidon puutteena, fyysisesti vaarallisina kotioloina, lapsen terveydenhoidon laiminlyöntinä sekä valvonnan puutteena. Tutkimuksellisesti on osoitettu (Mt., 78), että lapsen fyysinen pahoinpitely tai seksuaalinen hyväksikäyttö ovat niitä asioita, joihin puututaan ja ne saavat julkisuutta enemmän kuin laiminlyönti. Aihe on julistettu niin aliraportoiduksi, että 1984 on otettu käyttöön termi *neglect of neglect* ja sen koetaan olevan edelleen ajankohtainen. Yleisesti käytetty määritelmä laiminlyönnistä on Howard Dubowitzin ja hänen tutkijaryhmänsä määritelmä: ”Lapsen laiminlyönnistä on kysymys, kun syystä riippumatta lapsen perustarpeista ei huolehdita.”

Perustarpeita ovat perinteisesti rakkaus ja huolenpito, lapsen hyväksyntä ja kunnioittaminen, nähdä ja kuulla tuleminen, sekä iän mukainen virikkeellisyys unohtamatta koulutusta, terveydenhuoltoa, turvaa ja suojelua. Koska arviointi laiminlyönnin tahallisuudesta tai tahattomuudesta on äärimmäisen vaikeaa, on laiminlyöntiin puuttuttaessa huomioitava moniulotteiset vaikuttimet. Tällä tarkoitetaan laiminlyönnin huomioimista ja siihen puuttumista yksilö-, yhteisö- ja yhteiskuntatasolla, unohtamatta sosiaalisia, historiallisia ja kulttuurillisia konteksteja. (Mt., 77–79.)

Laiminlyönnin seuraukset ovat erittäin vakavia. Lapsen psyykkinen ja fyysinen terveys vaarantuu ja vaikutukset ulottuvat myös sosiaalisiin ja kognitiivisiin taitoihin. Pitemmän ajan ennusteisiin pärjäävyydestä eli resilienssistä vaikuttavat lapsen elämässä olevien riskitekijöiden ja kompensoivien tekijöiden suhde lapsen temperamentista, kokemuksista, kokemusten kestosta ja avun saamisen laadusta lähtien. Epäsuotuisimmillaan laiminlyönti voi johtaa kuolemaan, vaikka se onkin haasteellista todistaa. (Mt., 88.)

2.2 Lähisuhdeväkivalta

Lähisuhdeväkivallalla tarkoitetaan sellaisia tapahtumia, joissa henkilö on väkivaltainen kumppaniaan, entistä puolisoaan, lastaan, puolisonsa lasta, vanhempansa, lähisukulaisiaan tai muuta läheistä kohtaan. Toisin sanoen se on läheisiin kohdistuvaa vallan väärinkäyttöä tai sillä uhkailua. (THL 2013. Opas 30, 16.) Lähisuhdeväkivalta voi esiintyä monin eri tavoin. Se voi olla esimerkiksi fyysistä, psyykkistä, seksuaalista tai taloudellista väkivaltaa. Väkivallan eri muodoilla on tapana kietoutua toisiinsa, sillä esimerkiksi fyysinen väkivalta herättää uhrissa myös psyykkistä pahoinvointia. (Oranen 2012, 218.)

Psyykkisen väkivallan keskeisimpinä tunnusmerkkeinä voidaan pitää lapsen tai henkilön mitätöintiä, vähättelyä, nöyryyttämistä, kontrollipuhetta ja esimerkiksi ulkonäköön liittyviä kommentteja. Näiden lisäksi salakuuntelu, vakoilu, vainoaminen, pelottelu, kiristäminen ja laitton uhkaus ovat tyypillisiä esimerkkejä henkisestä väkivallasta. Fyysinen väkivalta pitää sisällään tukistamisen, lyömisen, potkimisen tai esimerkiksi pahoinpitelyn. Siihen voidaan liittää myös huumaaminen, eristäminen sekä surmaaminen. Fyysiseksi

väkivallaksi voidaan luokitella edellä mainittujen lisäksi esineiden ja kodin rikkominen. (Lidman 2015, 28–29.)

Lähisuhdeväkivalta on aina ihmissuhdeloukkaus. Perhe- ja parisuhdeväkivallasta puhuttaessa kysymyksessä on lähisuhdeväkivalta. (THL 2013,16.) Jokaisella lapsella on oikeus turvalliseen lapsuuteen. Lapsen oikeus suojeluun väkivallalta on yksi tärkeimmistä ihmisoikeuksista. Lastensuojelulain (417/2007, 2 §) mukaan vanhemmilla ja muilla huoltajilla on ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista ja heidän tulee suojella lasta sekä ruumiilliselta että henkiseltä väkivallalta. Lisäksi lasten ja perheiden kanssa toimivien viranomaisten on tuettava vanhempia ja huoltajia heidän kasvatustehtävässään ja pyrittävä tarjoamaan perheelle apua mahdollisimman varhain.

Nikanderin (2023) selvityksen mukaan vuonna 2021 viranomaisten tietoon tulleet alaikäisiin kohdistuneet perheväkivaltatapaukset lisääntyivät 6,7 prosenttia. Alaikäisiä uhreja oli tuolloin 2 600. Näistä vanhempien lapsiinsa kohdistamaa väkivaltaa ilmoitettiin 6,9 prosenttia edellisvuotta enemmän ja poliisien tietoon on tullut hieman yli 2 400 tapusta. Alaikäisistä uhreista hieman yli puolet oli tyttöjä. Uhrin ollessa alaikäinen epäillyistä tekijöistä miehiä oli 66 prosenttia. Samana vuonna lapsia kuoli lähisuhdeväkivallan seurauksena seitsemän. (Nikander 2023, 5–6.)

Eskosen (2005, 24–25) mukaan lasten perheväkivaltakokemukset jäävät usein ongelman vakavuudesta huolimatta näkymättömäksi, jopa lastensuojelussa. Aikaisemmin perheväkivalta ja lasten kokema pahoinpitely jäivät suurelta osin perheen muiden ongelmien varjoon, eikä niitä tilastoitu erikseen. Lastensuojelun ja poliisin työkäytännöllä on suuri merkitys millaisiin asioihin he kiinnittävät huomiota ja mihin he puuttuvat. Lasten kokemuksilla on valitettavan usein taipumus jäädä aikuisten kokemusten taustalle. Eskonen jatkaa, että lasten kohtaaminen voidaan sysätä toisille ammattilaisille ja kun kuvitellaan autettavan perhettä, keskustellaan aikuisten kanssa ja jäädään odottamaan muutosta pitkäksi aikaa, jolloin lapsi elää koko ajan epävarmassa kasvuympäristössä ja väkivallalle alttiina. (Mt., 22–24.)

Laitisen ym. (2018, 23) mukaan vainon käsite mielletään historiallisesti sekä fyysisesti että ajallisesti kauas menneisyyteen, kuten sotiin, juutalaisvainoihin ja kansanmurhiin. Vainosta perheväkivallan yhteydessä on alettu puhua vasta 1990-luvulla ja

rikosnimikkeeksi se on nostettu Suomessa vasta vuonna 2014 voimaan tullessa rikoslain (13.12.2013/879) 25:7 a §:ssä. Laitinen ym. (2018, 25) toteavat, että vaino ja lapsiin kohdistuva väkivalta on yleensä yhteiskunnassamme sosiaalisesti, eettisesti, moraalisesti ja juridisesti tuomittavaa. Näkemystä tukevat lukuisat kansalliset ja kansainväliset sopimukset, lainsäädäntö, eri hallinnonalojen väkivallan vastaiset ohjelmat ja poliittiset lausumat. Laitisen ym. (2018, 23–25) mukaan eron jälkeinen vaino on eräs haastavimmista lähisuhteiden väkivallan muodoista uhrien auttamisen ja tunnistamisen näkökulmasta. Erityisesti lasten turvallisuus ja elinolosuhteet vaativat aina erityistä huomiota. Lapsen asemaan vanhempien eron jälkeisessä vainossa kietoutuu moniulotteista häiritsevyyttä. Häiritsevyys syntyy viattomuuden sekä väkivallan sidoksellisuudesta. Kotia pidetään keskeisenä tapahtumapaikkana perheväkivallassa, mutta vaino kiinnittyy verisiteisiin ja perhesuhteisiin. Vaikka vanhempien eron jälkeinen vaino määrittyy muun väkivallan tapaan ilmiönä suhteellisen pieneksi ja jopa näkymättömäksi, se on siitä huolimatta suurta ja seurauksiltaan erittäin vakavaa. (Mt., 23–25.)

Nikupeteri ym. (2022) ovat tutkineet lasten kokemuksia vainoamisesta, jossa uhattuina ovat heidän kykynsä käyttää tahdonvapauttaan. Tutkimuksen CA:n (Capability approach) avulla tarkasteltiin lasten kykyä eli todellisia mahdollisuuksia saavuttaa tiettyjä asioita, heidän päätöksentekokykyään ja asioita, jotka estävät sekä edistävät lapsia toimimaan vainoamisen kohteena. Tutkimuksen tarkoituksena oli lisätä sosiaalityöntekijöiden ymmärrystä ja auttaa heitä tukemaan vainon kohteena olevia lapsia. Tutkimustulokset osoittavat, että vanhempien vainoaminen heikentää selkeästi lasten hyvinvointia, vaarantaa heidän turvallisuuttaan ja heikentää heidän kykyään toimia. Lisäksi ilmeni, että lapset arvostavat heidän mahdollisuuksiaan käyttää tahdon vapauttaan vanhempien vainoamisen alaisena. (Mt., 2022.)

2.3 Moniammatillinen yhteistyö ja dialogisuus

Moniammatillisen yhteistyön juuret ovat 1940-luvulla, jolloin saman organisaation sisällä olevat työryhmät työskentelivät moniammatillisesti. Esimerkkeinä näistä työryhmistä ovat kasvatusta ja perheneuvolat sekä erikoissairaanhoidon. Vasta 1990-luvun alkupuolella alettiin vaatia sosiaali- ja terveystoimen työskentelyä yhdessä organisaatiorajat

ylittäen. Tämän kaltaisesta moniammatillisuudesta on keskusteltu jo useita vuosikymmeniä, mutta yhtenäisten toimintatapojen löytäminen on vienyt aikaa. (Mönkkönen ym. 2019, 8–9.) Moniammatillisesta yhteistyöstä on säädetty laissa. Hallintolain (434/2003) 10 §:n mukaan viranomaisen on toimivaltansa rajoissa ja asian vaatimassa laajuudessa avustettava toista viranomaista tämän pyynnöstä esimerkiksi hallintotehtävän hoitamisessa sekä muutoinkin pyrittävä edistämään viranomaisten välistä yhteistyötä. Avustamisvelvoitteen tavoitteena on asiantuntemuksen välittyminen muille viranomaisille ja tehostaa hallinnon toimivuutta vähentämällä viranomaisten hallinnonalakohtaisesta ja organisatorisesta eriytymisestä aiheutuvia käsittelyn viiveitä. Käytännössä kysymys voi olla esimerkiksi viranomaisten välisistä neuvotteluista tai siitä, että samanlaisia asioita käsittelevät viranomaiset pyrkivät seuraamaan riittävässä määrin toistensa käytäntöjä (HE 72/2002 vp).

Mönkkösen ja kumppaneiden (2019, 8–9) mukaan vuosikymmenten keskusteluista ja säädetystä laeista huolimatta ammattikuntien välisestä yhteistyöstä tiedetään yllättävän vähän. Se tiedostetaan, että yhteistyö ei ole mutkatonta, mutta esteistä ja mahdollisuuksista on hyvin vähän tutkimustietoa. Mönkkönen ym. ovat kuvanneet moniammatillisuuden eräänlaisena sateenkaari-ilmiönä, koska yhteistyössä on mukana eri alan asiantuntijoita useista organisaatioista. Moniammatillisen ryhmän tulokset riippuvat hyvin paljon osallistujien sitoutumisesta yhteistyöhön. (Mt., 8–9.) Humpin ja Ellosen (2010, 29) mukaan tärkeää on saada kokonaiskuva eri viranomaisten toiminnasta lasten kokeman väkivallan selvittämiseksi. Heidän tutkimuksensa kohteena oli lapsiin kohdistuvien väkivalta- ja hyväksikäyttötapausten tunnistaminen, niiden käsittely rikosprosessissa sekä aiheeseen liittyvä viranomaisyhteistyö. Tutkimuksen laajempaan tavoitteena oli viranomaisyhteistyön parantaminen väkivaltatapauksissa, jossa lapsen epäillä olevan väkivallan uhrina.

Mönkkönen ym. (2019, 47.) toteavat vuorovaikutuksen merkitsevän moniammatillisessa yhteistyössä eräänlaista dialogista kohtaamista. Vuorovaikutukseen liittyy erilaisten ajattelutapojen ymmärtäminen, yhteisen ymmärryksen rakentaminen ja luottamus ammattilaisten välillä. Vuorovaikutusosaamisen sekä yhteistyön ja dialogisuuden käsitteiden avulla voidaan kuvata moniammatillisen yhteistyön aikaansaannoksia. Sujuva vuorovaikutus on moniammatillisessa työskentelyssä erityisen tärkeää. Se linkittyy alan tietoperustan ja erilaisten menetelmien hallintaan sekä prosessien tuntemiseen.

Lisäksi Mönkkönen ym. (2019, 48, 71) toteavat, että jokaisen ammattilaisen tietotaito kehittyy vasta, kun tietoa vaihdetaan toisen profession edustajan kanssa. Erilaisten ammattialojen kohdatessa, oma substanssiosaaminen laajenee ja syvenee hyvän dialogisen vuorovaikutuksen avulla. Prosessiosaaminen kuvataan prosessien tuntemisena ja eteenpäin viemisenä tehden prosesseista näkyviä. Hyvään prosessiosaamiseen kuuluu, että jokainen osallinen pääsee kertomaan näkemyksensä, ja että muiden osaamista hyödynnetään yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi. Prosessityöskentelyssä tärkeitä asioita ovat oikeiden yhteistyökumppaneiden mukaan ottaminen, työn oikea ajoitus ja yhteisiin päämääriin sitoutuminen.

Yhteistyössä on tärkeää tunnistaa ryhmän jäsenten väliset suhteet, mutta myös yksittäisen jäsenen suhde ryhmään. Mikäli yksittäinen henkilö ei sitoudu ryhmän intresseihin omien motivaatiohaasteidensa vuoksi, jää yhteistyö heikoksi. Joillakin sitoutumista ryhmään vahvistaa mahdollisesti oman edun tavoittelu tai ryhmän intressien vahva tukeminen. Jälkimmäisessä keskitytään laajemmin yhteistyön tekemiseen, eikä yhteistyön rakentaminen jää yhden asian ympärille. (Mt., 48–49.) Parhaimmillaan dialoginen kohtaaminen saattaa erilaiset näkemykset yhteen, jolloin niitä voidaan myös soveltaa yhdessä. Kommunikaation on perustuttava täydelliseen luottamukseen, jotta erilaisten näkökulmien koettelulle syntyy tilaa. Moniammatillisessa yhteistyössä jokaisen on pystyttävä irrottautumaan omasta professiostaan ja hyödynnettävä toisten osaamista, jotta oma ammatillinen kasvu syvenee. (Mt., 62.)

Oikeus- ja sisäministeriöiden selvityksissä on toistuvasti nostettu esiin suuria puutteita viranomaisyhteistyössä väkivalta ja seksuaalisen hyväksikäytön epäilytilanteissa. Sekä esitutkinnan että sosiaali- ja terveydenhuollon näkökulmasta yhteistyö nähdään kansallisesti ja kansainvälisesti tärkeäksi keinoksi moniulotteisissa asiakkaiden ongelmissa. (Sisäministeriön julkaisu 1/2014.) Tutkimukset ovat myös osoittaneet, että eri toimialojen työntekijät hallitsevat puutteellisesti viranomaisten välisiä yhteistyöprosesseja. Perhe- ja lapsisurmien ehkäisy -työryhmän (2014, 38–39) näkemyksen mukaan viranomaisten olisi hyvä luoda paikallisia ja poikkihallinnollisia toimintamalleja, jotka mahdollistavat moniammatillisen työn. Selkeä toimintamalli auttaa työntekijävaihdoista huolimatta toimimaan yhtenäisellä tavalla. Perhe- ja lähisuhdeväkivallan taustalla on usein ongelmia, jotka kuuluvat useamman ammattisektorin tehtäviin. Asiakas tarvitsee eri viranomaisten

ja ammattilaisten palveluja hyvin laaja-alaisesti. Moniammatillisen yhteistyön kautta asiakkaalle pystytään tarjoamaan palveluja joustavasti. (Mt., 38–39.) Näiden tutkielmien pohjalta näyttäytyy selkeästi tarve viranomaisyhteistyön laajemmalle selvittelylle, jotta väkivaltaa pystyttäisiin torjumaan tai sen aiheuttamia haittoja minimoimaan asiakkaan edun mukaisesti.

2.4 Sosiaalityöntekijän ja poliisin välinen yhteistyö

Sosiaalityöntekijän ja poliisin välisen yhteistyön sujuvuutta pidetään erittäin tärkeänä lapsiin kohdistuvissa väkivaltarikostutkinnoissa, koska juuri nämä ammattiryhmät tekevät eniten yhteistyötä tutkintapyyntöön ilmi tultua (Huittinen 2019, 2). Lapsiin kohdistunut rikollisuus on usein piilorikollisuutta, mikä tulee ilmi esimerkiksi poliisin tilastoja ja uhritutkimuksia vertailtaessa. Tutkimusten mukaan suurin osa lapsiin kohdistuvista pahoinpitely- ja seksuaalirikoksista ei päädy poliisin eikä lastensuojelun tietoon. (Fadjukoff & Harrikari 2020, 42.) Sosiaalityöntekijöillä on ilmoitusvelvollisuus poliisille kaikista lapsiin kohdistuvista hyväksikäyttö- ja väkivaltaepäilyistä ja poliisilla on lastensuojeluilmoitusvelvollisuus sosiaalitoimeen (LSL 25 §). Asiakkaan tai perheen lupaa ilmoitusten tekoon ei tarvitse olla. (Humppi & Ellonen 2010, 29.) Lakia laajennettiin vuonna 2015 koskemaan pahoinpitelyepäilyjä. Myös yksityinen henkilö voi tehdä ilmoituksen suoraan poliisille epäillessään kaltoinkohtelua. (Laki lastensuojelulain muuttamisesta 542/2011; 1302/2014).

Lapsiin kohdistuvassa väkivallassa on aina kyse moniulotteisesta ilmiöstä. Väkivalta vaikuttaa koko perheeseen, lapsen terveyteen ja psykososiaaliseen hyvinvointiin. Näiden asioiden kokonaisvaltaiseen ratkaisemiseen, avun saamiseen ja puuttumiseen tarvitaan moniammatillista osaamista. Poliisin ja sosiaalityöntekijöiden lisäksi yhteistyötä tehdään terveydenhuollon, koulun ja päiväkodin työntekijöiden kanssa. (Humppi & Ellonen 2010, 29.)

Ellonen ja Rantaeskola (2016, 36–37) korostavat tutkimusraportissaan poliisin ja sosiaalityöntekijän yhteistyön merkitystä. Yhteisistä toimintatavoista tulee sopia, jolloin olennaiset viranomaiset tietävät mitä omalta osaltaan voivat ja saavat tehdä, jotta eivät

aiheuta toistensa työlle vahinkoa. Fadjukoffin ja Harrikarin (2020, 42) tutkimuksessa tarkasteltiin poliisin kirjaamia rikosilmoituksia, jotka koskivat 4–5-vuotiaita lapsia. Aineistosta nousi esiin useita tapauksia, joissa ennen poliisin tekemää haastattelua oli lastensuojelun toimesta selvitetty lapsen kohdistuvaa väkivaltaepäilyä, todennäköisesti lapsen suojelutarpeen arvioimisen vuoksi. Myöhemmin poliisitoimessa oli todettu, ettei lasta voitu enää kuulla rikosasiassa, koska sosiaalityöntekijä oli kysynyt lapselta johdattelevia kysymyksiä. (Mt., 50.) Lastensuojelu joutuu usein sijoittamaan väkivaltarikostutkinnassa olevan lapsen, mikäli epäilty tekijä kuuluu lähipiiriin. Mikäli rikostutkinta pitkittyy, tai tietoa ei viranomaisten välillä vaihdeta ja sovita toimintamalleista, voi lapsi ja perhe joutua kärsimään kohtuuttomasti epätietoisuudesta. (Ellonen & Rantaeskola 2016, 36–37.)

THL:n LASTA-tutkimushankkeen (2017) alkuvaiheessa nousi työryhmän keskusteluissa esiin lukuisia haasteita. Haasteiksi muodostui lapsen pahoinpitelyn ja seksuaalisen hyväksikäytön tunnistaminen, mutta myös henkisen väkivallan tunnistaminen ja todeksi osoittaminen. Tutkimuksessa todettiin, ettei lapsen edun ja osallisuuden varmistaminen toteudu viranomaisprosessissa riittävästi. Lisäksi todettiin, ettei ole olemassa valtakunnallisesti vakiintunutta eri viranomaisprosesseissa kerätyn asiakastiedon jakamisen käytäntöä. Puutteeksi havaittiin myös, ettei viranomaisprosessien aikana ole perheille kriisiavun, tukemisen ja kannattelun menettelytapoja. Usein myös lastensuojelun ja rikoksia tutkivan poliisin intressit ovat erilaisia ja jopa ristiriidassa keskenään. Tiedonkulussa esitutkinnasta lastensuojelulle voi olla puutteita, jolloin lapsen etu ei myöskään aina toteudu. (Mt., 2017.)

Anne-Mari Jaakola (2020, 92–95) toteaa tutkimuksessaan, ettei väkivaltaa huomioida systemaattisesti riskitekijänä lapsen tilannetta arvioitaessa. Vain 40 prosenttia hänen tutkimukseensa osallistuneista sosiaalityöntekijöistä kertoi systemaattisesti huomioivansa vanhemman mahdollisesti lapsen kohdistamaa väkivaltaa ja neljännes sosiaalityöntekijöistä vastasi arvioivansa vanhemman väkivaltaisuutta lastaan kohtaan vain harvoin. Jaakola jatkaa, että suomalaisesta tutkimuksesta ja opinnäytetöistä piirtyvä kuva näyttää lastensuojelun sosiaalityön väkivaltaosaamisen epätasaisena. Lastensuojelun ammattilaiset raportoivat epävarmuudesta liittyen väkivallan tunnistamiseen (Mt., 95) ja henkiseen väkivaltaan puuttumiseen (Paasivirta ym. 2022, 5). Keinoja väkivallan havaitsemiseen ei aina ole edes sosiaalityöntekijällä, saati muilla lapsia työssään kohtaavilla ammattilaisilla.

3 Tutkimuksen toteutus

Tässä pro gradu -tutkielmassa käsittelen lastensuojelutyöntekijöiden ja poliisien välistä yhteistyötä lapsiin kohdistuvissa väkivaltarikostutkintaprosesseissa. Keskityn tarkastelemaan lapsiin kohdistuvia fyysisen ja psyykkisen lähisuhdeväkivallan tutkintaprosesseja. Tarkempaan tutkimustehtävänä tarkastelen millaisena sosiaalityöntekijöiden ja poliisien välinen yhteistyö näyttäytyy sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta. Tutkielman keskiössä on moniammatillinen yhteistyö erityisesti näiden kahden ammattiryhmän välillä.

Keinoja väkivaltaan puuttumiseksi ei tutkimusten mukaan ole edelleenkään tarpeeksi ja useat aikaisemmat lapsiin kohdistuneet väkivaltatapauksiin perehtyneet tutkimukset osoittavat, ettei yhteistyö lastensuojelun ja poliisin välillä ole riittävää. (Humppi & Ellonen, 2010; Oikeusministeriö 32/2013; Tamminen, 2016; LASTA-hanke, 2017; Ellonen & Rantaeskola, 2016; Fadjukoffi & Harrikari, 2020.) Söderholmin ja kumppaneiden (2012, 14) mukaan asioiden moniammatillinen käsittely vaatii sosiaali- ja terveystoimen, poliisin ja oikeusviranomaisten tiivistä yhteistyötä.

Tutkielmani tarkoituksena oli tuottaa tietoa ja mahdollisesti myös uusia toimintatapoja sosiaalityöntekijöiden ja poliisin väliseen yhteistyöhön haastavissa lapsiin kohdistuvissa väkivaltarikostutkinnoissa.

3.1 Tutkimusaineisto ja sen hankinta

Valmista laadullista tutkimusaineistoa sosiaalityöntekijän ja poliisin välisestä yhteistyöstä lapsiin kohdistuvissa väkivaltarikostutkintaprosesseissa ei ollut tarjolla, minkä vuoksi päädyin keräämään aineistoni teemahaastattelujen avulla. Eskola ja Suoranta (2014, 15, 87) toteavat, että teemahaastatteluissa aihealueet on määritelty, mutta valmiita tiukkoja kysymyksiä ei ole. Aihealueet käydään läpi satunnaisessa järjestyksessä, eikä kysymyksiä ole tarkkaan muotoiltu. Valittuani tutkielman tulokulmaksi sosiaalityöntekijöiden näkökulman yhteistyöstä, julkaisin tutkielmani aineiston hankkimiseksi haastattelukutsun Facebookin Sosiaalityön uraverkosto-ryhmässä 20.01.2024. Kirjelmässä kerroin tutkielmani aiheesta ja mahdollisesti haastatteluissa käsiteltävistä teemoista (Liite1.)

Haastateltavaksi ilmoittautui yhdeksän lastensuojelun sosiaalityöntekijää, joista yksi oli siirtynyt vuosien lastensuojelutyön jälkeen toiseen sosiaalityön tiimiin. Haastateltavat työskentelivät eri puolella Suomea. Heillä oli työkokemusta viideltä eri hyvinvointialueelta. Kaikki haastateltavat olivat naisia.

Toteutin haastattelut helmikuussa 2024. Tutkimuslupaa ei tarvittu, sillä haastateltavat ilmoittautuvat vapaaehtoisesti Sosiaalityön uraverkoston kautta ja suoritin haastattelut heidän vapaa-ajallaan. Haastateltavien kokemukset lastensuojelutyöstä vaihtelivat kahdesta vuodesta kahteenkymmeneen työvuoteen.

Yhdeksästä haastattelusta kolme toteutin puhelimitse ja kuusi Teamsin välityksellä. Nauhoitin jokaisen haastattelun sanelukoneella ja lisäksi tallensin Teams-haastattelut tietokoneelleni. Haastattelujen alussa kysyin jokaiselta tutkielmaani osallistuvalla suullisen luvan haastatteluun osallistumisesta sekä keskustelujen nauhoittamisesta. Haastattelut kestivät noin 40–100 minuuttia. Litteroitavaa aineistoa kertyi 95 sivun verran. Aineiston hankinnasta ei aiheutunut kustannuksia.

Väyrysen (2007, 47) mukaan tutkimuskohdetta pyritään lähestymään ilman oletuksia tai määritelmiä, ihmettelevin ottein. Haastatelllessani lastensuojelun sosiaalityöntekijöitä pyrin avoimeen keskusteluun, jota raamitin ainoastaan kertomalla, että etsin poliisin ja sosiaalityöntekijöiden välisestä yhteistyöstä mahdollisia vahvuuksia, heikkouksia, mahdollisuuksia ja uhkakuvia. Keskustelu oli muuten vapaata ja pyrin kuuntelemaan ja kuulemaan haastateltavia avoimin mielin. Väyrynen (2007, 49) lainaa väitöskirjassaan Merja Lehtomaata (2005, 163–164) joka esittää, että tutkijan tulee selvittää käsityksensä tutkimansa ilmiön perusluonteesta valitakseen luotettavaan tutkimusmenetelmän. Tunnistin omat käsitykseni ja kokemukseni poliisin toiminnasta ja yhteistyöstä toimiessani sijaispäteväenä sosiaalityöntekijänä lastensuojelussa. Pyrin sulkemaan pois kaikki ennakkokäsitykseni poliisista toimijana lapsirikostutkinnassa, ettei se vaikuttaisi tulosten analysointiin ja tuloksiin missään vaiheessa.

Timo Laine (2015, 30) kuvaa pyrkimystä ymmärtää asioita sellaisena kuin tutkimukseen osallistuneet sen käsittävät, kuvaavat ja merkityksellistävät. Yksilöt rakentuvat suhteessa maailmaan ja myös itse rakentavat maailmaa (Mt., 30.) Tutkielmassani pyrin nimenomaan ymmärtämään toisten ihmisten kokemuksia ja heidän niille antamiaan

merkityksiä. Sosiaalityöntekijöiden kokemusten laajuus ja monipuolisuus, mutta myös tiettyjen yhtäläisyyksien esiintyminen antoivat haastattelujen myötä poliisin ja sosiaalityöntekijöiden yhteistyölle uusia merkityksiä, joita avaan tutkimustulososiossa.

3.2 SWOT-analyysi

Tutkielmani aineisto on analysoitu SWOT- analyysin avulla. Analyysia tehdessäni olen hyödyntänyt sisällönanalyysia, kuten teemoittelua. SWOT-analyysin juuret ovat peräisin Yhdysvalloista 1960-luvulta. SWOT-analyysi on lyhenne sanoista strengths, weaknesses, opportunities ja threats, eli se on niin kutsuttu nelikenttämalli. Kyseistä analyysia käytetään hyvin paljon yritysmaailmassa. Se on kotimaisten ja ulkomaisten tutkimusten mukaan jopa suosituin yksittäinen strategiatyökalu. Sen avulla vertaillaan esimerkiksi yrityksen vahvuuksia ja heikkouksia kilpailuympäristön luomiin uhkiin ja mahdollisuuksiin. SWOT-analyysia sovelletaan myös muilla tieteenaloilla. Luonteeltaan se on yhteen vetävä synteesin omainen analyysi. Tämä analyysimuoto tuottaa selkeän kokonaiskuvan erilaisten strategisten valintojen tueksi. (Vuorinen & Huikkola 2023, 97.) Koin tärkeäksi nostaa tutkielmani tuloksista esille juuri ne strategiat, jotka palvelisivat sosiaalityöntekijöiden ja poliisien välistä yhteistyötä mahdollisimman hyvin ja auttaisivat mahdollisesti laatimaan uusia toimintamalleja ja korjaamaan olemassa olevia haasteita.

Luin haastatteluista kertynyttä aineistoa läpi huolellisesti useita kertoja. Jo aineiston puhtaaksikirjoitusvaiheessa merkitsin haastateltavien puheenvuorojen kohdalle tutkimustehtävääni selkeästi liittyvät keskeiset teemat. Jokaisesta haastattelusta nousi esille useita aihealueita, jotka toistuivat yllättäen lähes kaikissa haastatteluissa, vaikka keskustelu oli hyvin avointa ja eteni haastateltavan kokemusten mukaisesti. Poimin keskusteluista ne kohdat, joiden uskoin vastaavan tutkimustehtävääni. Karsin pois haastatteluissa ilmenneitä mielenkiintoisia teemoja, jotka eivät liittyneet omaan tutkielmaani, mutta joista saisi hyviä jatkotutkimusaiheita.

Analysoin aineistoa käyttämällä värikoodeja teemojen luokittelussa sisällön analyysiä mukailleen. Seuraavassa analysointivaiheessa kokosin kaikista haastatteluista löytyneet yhteiset teemat ja jaoin ne SWOT-analyysin mukaisesti vahvuuksiin, heikkouksiin, mahdollisuuksiin ja uhkiin.

Vuorinen ja Huikkola (2023, 98) toteavat, että SWOT-analyysi tuottaa aina ensin analyysiä ja sen jälkeen muodostetaan strategioita. Jotkut asiat saattavat olla yhtä aikaa sekä vahvuuksia, että heikkouksia riippuen siitä, miten niitä tulkitaan. Vaikka SWOT-analyysiä käytetään yleisesti, sitä tulkitaan usein väärin. Jos analyysi tehdään ilman kunnon pohjatyöskentelyä eli pelkästään listataan asioita niihin perehtymättä, jää tulos hyvin pinnalliseksi. Tuloksia analysoidessani ja kategorisoidessani huomioin juuri nämä seikat. Tehdyn analyysin avulla yhteistyön vahvuuksien ja mahdollisuuksien kautta voidaan kääntää haasteet ja uhkakuvat voitoksi.

3.3 Tutkimuksen eettisyys

Etiikalla tarkoitetaan pyrkimystä hyvään, oikein tekemiseen ja moraalisesti oikeaan. Eettiset arvot tutkimustyössä ohjaavat rehellisyyteen, luottamuksellisuuteen, tarkkuuteen ja vastuullisuuteen. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 21–24.)

Tutkielmani on aiheena sensitiivinen eli arkaluontoinen, ja vaikka haastateltavina toimivat ammattilaiset, aihe voi olla jollekin henkilökohtaisesti herkkä. Kuulan (2011, 136) mukaan arkaluontoisissa tutkimuksissa liikutaan ihmisen perusoikeuksien ja ihmisarvon alueilla, joten parhaiten aiheen sensitiivisyyden määrittelee tutkimuksen kohteena oleva henkilö itse. Kallinen ja kumppanit (2015, 16–17) ovat todenneet Anna Puusniekkaan ym. (2003) viitaten, että sosiaalityöhön ja yhteiskuntatieteeseen liittyvät tutkimukset ovat lähes aina arkaluontoisia. Tällöin aiheet liittyvät esimerkiksi rikollisuuteen, seksuaalisuuteen, päihteiden käyttöön tai väkivaltaan.

Kun tutkimuksen kohteena on ihminen, on hänen loukkaamattomuudestaan ja itsemääräämisoikeudestaan pidettävä huolta koko tutkimuksen ajan. Tutkimukseen liittyvät harmit ja riskit on kartoitettava ja ennakoitava mahdolliset vahingot niiden välttämiseksi.

(Rauhala & Virokannas 2011, 239.) Tutkielmaani osallistuvien oli mahdollista kieltäytyä haastattelusta missä tahansa tutkimuksen vaiheessa, mikäli he kokivat aiheen olevan liian sensitiivinen. Tämän asian ilmaisin haastattelukirjeessä. Kysyin haastateltavilta keskustelujen alussa erikseen suullisen luvan haastatteluihin ja keskustelujen nauhoittamiseen. Lupasin myös toimittaa haastateltaville linkin valmiiseen pro gradu- tutkielmaani, joten he voivat lukea valmiin tutkimuksen tuloksia.

Rauhala ja Virokannas (2011, 235–255) toteavat, ettei ole ollenkaan sama, millaista tietoa tuottaa. Tutkimus ei yksistään välttä vahinkojen aiheutumista, vaan se pyrkii olemaan hyödyllistä ja rakentavaa tutkimukseen osallistuville henkilöille. Tällöin tutkimus on eettisesti kestävä. Lisäksi Rauhala ja Virokannas ilmaisevat, että tietosuojan ja yksityisyyteen pitää kiinnittää tutkimusta tehtäessä erityistä huomiota.

Tutkielmaani osallistuvien henkilöiden anonyymiys oli minulle koko tutkimuksen ajan tärkeää. Kerroin haastateltaville etukäteen kutsukirjeessä (Liite 1), että heidän yksityisyytensä suojataan tieteellisen tutkimuksen eettisiä periaatteita noudattaen. Kertasin asian vielä jokaisen haastattelun yhteydessä. Huomioin haastateltavien anonyymiyden koodaamalla haastateltavat numeroin. Säilytän litteroimani aineiston niin, ettei kukaan ulkopuolinen saa sitä haluttunsa ja hävitän haastatteluaineiston tulosten analysoinnin jälkeen.

Rauhala ja Virokannas (2011, 235–255) toteavat, että kirjoitustyyllillä ja kielellisillä ilmauksilla eli dokumentointitavoilla on suuri merkitys tietoarvon lähtökohtana. Tutkielmaani osallistui mielestäni tutkimuksen toteutuksen kannalta riittävä määrä haastateltavia eli yhdeksän sosiaalityöntekijää eri puolelta Suomea. Haastateltavien työpisteiden maantieteellinen sijainti ja työskentely viidellä eri hyvinvointialueella suojaa informanttien anonyymiyttä ja heidän kokemuksensa eri puolelta Suomea antaa laajempaa näkemystä tutkittavasta aiheesta.

Tutkielmassani toteutin äärimmäistä huolellisuutta dokumentoidessani ja teemoitellesani tutkimusaineistoa väärin tulkintojen välttämiseksi. Työkokemukseni kautta olen huomannut, ettei ole sama mitä tai miten asioista kirjoitetaan. Väärä sanavalinta voi johtaa tulkinnallisiin virheisiin ja aiheuttaa tahatonta mielipahaa asianosaisille. Tutkielmani aikana pyrin erityisesti huomioimaan, etteivät siinä tuotetut tulokset ja tutkielmassa

käyttämäni käsitteet aiheuta kenellekään tarpeetonta haittaa. Rehellisyys ja tarkkuus analysointivaiheessa ovat tutkielmani onnistumisen kannalta oleellisia arvoja.

Arnkil ja Heino (2014, 283) toteavat sosiaalihuollon ongelmien olevan harvoin kesyjä. Niitä ei voida määritellä etukäteen, eikä niille ole valmiita vastauksia. Tämän takia koen tärkeänä tutkia, kuinka yhteistyö toimii auttavien tahojen välillä, ettei väkivaltaa kokenut lapsi tai aikuinen putoa viranomaisverkostosta saamatta tarvitsemaansa apua. Valkonen (2018, 11) toteaa Pierre Bourdieuta (1987, 2013) lainaten, että yhteiskuntatieteiden keskeiseksi vaikeudeksi muodostuu se, että tutkimuskohteet ovat usein kiistakysymyksiä eli asioita, joita sensuroidaan ja peitellään.

Kun ongelmat ja kärsimykset tuodaan esille yhteiskunnalliseen arkitietoisuuteen, ne ovat kokemukseni mukaan hyvin usein asioita, joita ei haluta tietää tai kuulla. Tietoisuuden lisääminen lasten kaltoinkohtelusta sekä väkivallasta ja työntekijöiden rohkaiseminen puuttumaan väkivallan eri muotoihin edistää lasten ja perheiden hyvinvointia. Näiden negatiivisten asioiden havainnoimisen, esille nostamisen ja tietoisuuden lisäämisen koen eettisesti tärkeänä, jotta saadaan lisää tietotaitoa sekä mahdollisuuksia muuttaa toimintatapoja. Sen todellisuuden hyväksyminen, että väkivaltaa on ja tulee aina olemaan, auttaa sosiaalityöntekijöitä kehittymään ammatillisesti. Tietoisuuden lisääntymisen myötä asioihin voidaan puuttua edistämällä rakenteellisia muutoksia yhteiskunnassa esimerkiksi lakiuudistusten kautta.

4 SWOT- analyysi sosiaalityöntekijöiden haastatteluista

Tämä luku käsittelee sosiaalityöntekijöiden haastattelujen analysointia. Haastatteluaineiston analysoinnissa jaoin tutkielmani teemat neljään SWOT-analyysiin ulottuvuuteen. Tarkastelen sosiaalityöntekijöiden ja poliisien välisen yhteistyön vahvuuksia, heikkouksia, mahdollisuuksia ja uhkia. Hyödynnän analyysissä aineisto-otteita. Analyysin avulla aineistosta muodostui kokonaiskuva, jonka avulla yhteistyötä voidaan mahdollisesti tulevaisuudessa kehittää. Aineiston analysoinnin yhteydessä ilmeni samankaltaisten teemojen esiintyminen vahvuuksia ja mahdollisuuksia käsitellessä. Sama toistui heikkouksien ja uhkien kohdalla. Vahvuudet ja heikkoudet kertovat yhteistyön tämänhetkisestä tilanteesta ja mahdollisuudet ja uhkat keskittyvät sosiaalityöntekijöiden näkemykseen yhteistyön tulevaisuudesta.

4.1 Yhteistyössä esiin nousseet vahvuudet

Analysoidessani haastatteluja vahvuuksien osalta nousi esille neljä pääteemaa, joita olivat laadukas yhteistyö, ohjeistusten selkeys, tiedonkulun toimivuus ja ennaltaehkäisevä työ. Seuraavissa alaluvuissa esittelen jokaiseen teemaan liittyvät haastatteluissa esille tulleet keskeiset vahvuudet.

Mönkkönen ym. (2019, 47) toteavat, että sujuva ja laadukas vuorovaikutus on moniammatillisessa työskentelyssä erityisen tärkeää. Se linkittyy alan tietoperustan ja erilaisten menetelmien hallintaan sekä prosessien tuntemiseen. Toimiva tiedon kulku on yksi moniammatillisen yhteistyön ja ammatillisuuden laadun tae. Ammatillaisen tietotaito kehittyy vasta kun eri professionien edustajat vaihtavat tietoa keskenään. Lastensuojelulain (417/2007, 2 §) mukaan lasten ja perheiden kanssa toimivien viranomaisten on tuettava vanhempia ja huoltajia heidän kasvatustehtävässään ja pyrittävä tarjoamaan perheille apua mahdollisimman varhain, eli resursseja olisi suunnattava myös ennaltaehkäisevään työhön.

4.1.1 Laadukas yhteistyö

Ensimmäisenä teemana nostan tutkielmastani esille yhteistyön laadun. Osa haastateltavista koki yhteistyön pääosin laadukkaana ja molempien ammattiryhmien resursseja säästävänä toimintana. Joidenkin haastateltavien kokemukset osoittavat, että yhteistyö poliisin kanssa toimii todella hyvin. Toisen ammattiryhmän osaamista arvostetaan ja kunnioitetaan. Säännöllisissä yhteistyöpalavereissa luodaan yhteisiä linjauksia, jotka vahvistavat moniammatillista yhteistyötä.

Erään haastateltavan mukaan poliisilakia ja lastensuojelulakia on uudistettu, jolloin lainsäädäntö on tuonut lisää myös yhteistyövelvoitteita. Kyseinen sosiaalityöntekijä on itse työskennellyt poliisilaitoksella, joten hänellä on tietoa myös siellä tapahtuneista muutoksista.

No aikojen kuluessa se yhteistyö on tietysti sillä tavalla muuttunut, kun meidän lainsäädäntömme on terävöityneet, mutta niin on poliisin puolellakin ja siellähän on erilaiset kynnykset ja erilaiset semmoiset mallinnukset tavallaan koko ajan tiukentuneet... Mutta se on minusta ihan ok meillä molemmilla puolilla, koska kyllä se pitää olla hirvittävän läpinäkyvää ja mielellään myös kaikkia asiakkaita samalla tavalla kohtaavaa (SOS 8)

Edellisessä otteessa sosiaalityöntekijä kertoo kokeneensa yhteistyön parantuneen, kun molempien ammattiryhmien työtä määrittelevien lakien vaatimukset ovat tarkentuneet. Lakia tulee noudattaa niin, että työ on näkyvää myös asiakkaille ja asiakkaat saavat heille kuuluvan palvelun ja avun. Hän näkee yhteistyön nykyisin selkeänä ja tasalaatuisena kaikkia asiakkaita kohtaan.

Toisen haastateltavan mukaan laadukas yhteistyö näyttäytyy siten, että yhteistyökumppanit aidosti jakavat toisilleen tietoa omista ammatillisista näkökulmistaan.

...Parhaimmillaan kun se toimii, niin se on kyllä äärettömän hyvää ja siihen liittyy semmoista monenlaista pohdiskelua ja näkökulmien vaihtamista ja tavallaan semmoista jonkun näkökulmien antamista sille toiselle. [--] Tai poliisi saattaa kysyä, että miten mä ajattelen, että sitä ja sitä henkilöä olisi hyvä kuulla ja miten tän henkilön olisi paras olla siinä tilanteessa tai jotakin tämän tyyppistä. (SOS 5)

Otteen sosiaalityöntekijä kertoo kokeneensa, että yhteistyö on todella hedelmällistä. Yhteistyö on laadukasta silloin, kun toisen alan ammattilaisen kanssa pystyy vaihtamaan näkemyksiä eri viitekehyksestä katsottuna. Selkeästi molemmat ammattilaiset voivat

hyödyntää keskusteluissa toisiltaan saamia vinkkejä omassa työskentelyssään ja valita lapsen edun mukaisen ratkaisun esimerkiksi haastattelutilanteessa. Toisen profession arvostaminen lisää työn mielekkyyttä ja antaa varmuutta hankalien tilanteiden käsittelyyn, eikä kumpikaan ammattilainen jää vaikeiden asioiden kanssa yksin.

4.1.2 Ohjeistusten selkeys

Suurin osa haastateltavista kertoi, että uudet selkeät toimintamallit ja ohjeistukset toivat vakautta sekä omaan että moniammatilliseen yhteistyöhön poliisin kanssa. Useammassa haastattelussa aiheesta käytettiin termejä ”selvät sävelet”. Sosiaalityön toimintamallit uudistuivat hyvinvointialueuudistuksen myötä. Samoihin aikoihin myös poliisi uudisti omia toimintamallejaan. Poliisien käyttöön ottamat konsultaatiopuhelimet koettiin uusista toimintamalleista tärkeinä ajatusten vaihdon, neuvojen saamisen ja informaation välittämisen kannalta. Niiden todettiin lisäävän yhteistyön sujuvuutta ja poliisien tavoitettavuutta aikaisempaan verrattuna. Eräs haastateltava kertoi, että konsultaatiopuhelimesta voi kysyä suoraan neuvoa tutkintapyyntönsä tekemisestä tai käsittelyssä olevan rikostutkinnan etenemisestä.

Nyt on luotu todella toimiva malli ja sieltä on tullut poliiseilta ihan kirjalliset ohjeet, miten toimitaan tässä, että en tiedä onko sattumaa, mutta tässä on kolme naispoliisia mitkä pyörittää semmoista konsultointitiimiä tai sellaista, että meillä on ihan selkeät ohjeet, että jos tulee epäily, että lapselle on tehty jotakin väkivaltaa, niin meidän täytyy soittaa ihan ensimmäisenä siihen poliisin konsultaatiopuhelimeen, ennen kuin me tehdään mitään ja sieltä antaa sitten poliisi ohjeet esimerkiksi siihen, että mennäänkö me tapaamaan heti lasta. Pitääkö lasta käyttää lääkärissä ja niin edelleen. (SOS 6)

Sosiaalityöntekijä kertoo edellisessä otteessa, että konsultaatiopuhelimesta saa konkreettisia neuvoja sosiaalityöntekijän omiin toimenpiteisiin rikostutkinta-asian tiimoilta. Konsultaatiopuhelimen ja uusien ohjeistusten myötä sosiaalityöntekijä tietää, kuinka hän voi toimia ilman, että vahingoittaa tutkintaa omalla työskentelyllään. Oikea-aikainen toiminta, kuten lapsen lääkäriin toimittaminen, tai lapsen tapaaminen auttavat asioiden eteenpäin viemistä.

Vaikka konsultaatioon on tullut selkeyttä ja konsultaationumero on madaltanut sosiaalityöntekijöiden kynnyksiä olla yhteydessä poliisiin, aina asiat eivät ole olleet haastateltavien mielestä yhtä hyvin. Aikaisempien vuosien haasteena koettiin, ettei poliisia tavoitettu silloin, kun olisi ollut akuutti tarve.

Osa haastateltavista koki, että poliisilta saadaan yhteistyöhön apua suhteellisen nopeasti ja helposti. Sosiaalityöntekijän saadessa työtehtävässään tietoa lapsen kohdistuneesta lähisuuhdeväkivallasta, poliisi puuttuu siihen nopeasti. Tällaiset kokemukset ovat joidenkin haastateltavien mielestä moniammatillista työtä parhaimmillaan poliisin ja sosiaalityöntekijöiden välillä.

Joo meille voi ihan poliisikin olla siis yhteydessä, että hei että nyt on tällainen tullut, niin lähdetkö? Tai sitten esimerkiksi mulla työtehtävässä tulee tällainen epäily, niin mä otan sen poliisiin siihen yhteistyöhön mukaan, että se. Mä koen, että me ollaan täällä tosi onnekkaita. (SOS 1.)

Sosiaalityöntekijä tuo otteessa esiin kiittollisuuden poliisin kanssa tehtävää yhteistyötä kohtaan. Nopea reagointi yhteisiin asioihin lisää luottamusta toisen alan ammattilaisen työhön vahvistaen vuorovaikutusta kahden eri ammattiryhmän välillä. Toiselle viranomaiselle tehtävä virka-apupyynnöksi voi tulla kumman osapuolen aloitteesta tahansa. Tällainen yhteistyö olisi ihanteellista ja tavoiteltavaa.

Yhteistyössä on tapahtunut tutkimukseen osallistuvien mielestä selkeä muutos parempaan. Erään haastateltavan kokemus osoitti, että aikaisemmin kun tutkintaa tehneeltä poliisilta olisi tarvittu oman työn tueksi konsultaatioapua, poliisi teki erilaista työaikaa ja saattoi olla arkipäivisin vapaalla. Tiedot lastensuojeluasiat eivät voineet odottaa useita päiviä tiedonsaantia. Nykyisin konsultaationumerosta tavoittaa arkisin aina henkilön, jonka kautta informaatiota saa nopeasti akuuttiin lastensuojelutilanteeseen. Seuraavassa otteessa toinen sosiaalityöntekijä kertoo lähes samanlaisesta kokemuksestaan yhteistyön paranemiseen liittyen.

Monesti vaikka palvelutarpeen arvioinnissa tai vaikka kun arvioitiin lastensuojelun tarvetta, niin et sää voi odottaa viikkoa, että poliisi on seuraavan kerran vuorossa, niin sää silloin saatat sen tavoittaa. [--] Ja sitten ne lomakkeet mitä päivitettiin, niin nekin on ollut hyviä. [--] Nämä ovat olleet nimenomaan sitä mitä on jotenkin huudettu tai ajateltu, että kentällä tarvitaan jo ajan säästämiseksi. (SOS 9)

Edellisessä otteessa haastateltava tuo esiin poliisin nykyisen tavoitettavuuden ja uusien lomakkeiden toimivuuden. Uusittujen lomakkeiden avulla esimerkiksi virka-apupyyntö tai olinpaikkaselvitys tulee kirjattua oikein ja laitettua oikeaan osoitteeseen, jolloin kentällä säästetään aikaa ja resursseja. Haastateltava kertoi, että aikaisemmin käytänteet eivät olleet näin selviä, ja akuuteissa tilanteissa sosiaalityöntekijä saattoi pyytää virka-apua väärällä lomakkeella ja virheellisestä osoitteesta, jolloin pyynnöt eivät menneet perille. Joidenkin haastateltavien mielestä konsultaatiopuhelimen nähtiin rauhoittavan myös poliisin omaa työtä, jolloin tutkijat voivat keskittyä omiin prosesseihin ja konsultoiva poliisi ottaa vastaan uusia tapauksia.

4.1.3 Tiedonkulun toimivuus

Mönkkösen ym. (2019, 48) mukaan hyvän vuorovaikutuksen ja tiedon jakamisen avulla myös ammattilaisten substanssiosaaminen lisääntyy. Haastateltavien kokemukset ajalta ennen hyvinvointialueuudistusta ja sen jälkeen poikkesivat toisistaan. Eräs haastateltava kertoi, että hänen työskennellessään aikaisemmin pienellä paikkakunnalla poliisiasema sijaitsi lähellä. Siellä työskenteli tuttu poliisi, jolle pystyi aina soittamaan ja kysymään neuvoa. Kynnys yhteydenottoon oli ollut matala ja vuorovaikutus ja tiedon kulku hyvää. Haastateltava koki, että isossa kaupungissa tällainen ei hänen mielestään ole mahdollista ja yhteistyö on vaikeampaa. Toisen haastateltavan näkemyksen mukaan tiedonkulun koetaan parantuneen uuden toimintamallin myötä. Tietoa saa haastateltavan mielestä aina, kun sitä osaa kysyä.

Mutta että toisaalta tieto kulkee tosi hyvin. Mulla on ollut yks tilanne, että piti saada ennen lapsen ja vanhemman tapaamista selville, että missä yksi kolmas osapuoli on, että onko vapaalla jalalla vai mahdollisesti poliisin hallussa niin kyllä mä sitten sain tän konsultaatiopuhelimen kautta semmoiseenkin asiaan tietoa, että ei siinä montaa minuuttia mennyt. ...Kun itse vaan ottaa puhelimen käteen ja soittaa niin se on kyllä paras keino ja sieltä aina jonkun tavoittaa, että sitten voi kysyä tämmöistä asiaa ja tieto tulee sitten. ... Joo nyt kyllä tavoittaa tosi tosi hyvin, mutta ei ennen tätä uutta mallia. (SOS 6)

Edellisessä otteessa sosiaalityöntekijä kertoo, kuinka hän sai konsultaatiopuhelimen kautta tärkeää tietoa lapsen elämään oleellisesti liittyvän henkilön olinpaikasta, jotta lapsen ja toisen vanhemman tapaamista voitiin harkita. Hänen näkemyksensä mukaan ilman

tätä tietoa lapsi ei olisi voinut tavata vanhempaansa, sillä sosiaalityöntekijä ei olisi voinut asettaa lasta tieteen tahtoen vaaraan. Sosiaalityöntekijän mukaan tieto kulkee aina, kun vain oma-aloitteisesti soittaa ja kysyy. Jotta tiedonkulku on toimivaa, ei voida olettaa, että tieto kulkee automaattisesti työntekijän tietoisuuteen, vaan se myös vaatii molemmilta yhteistyökumppaneilta oma-aloitteisuutta. Aikaisempaan toimintamalliin verrattuna sosiaalityöntekijä näki selkeän positiivisen kehityksen tiedon kulussa.

Sosiaalityöntekijöiden ja poliisien ammattitaidon kunnioittaminen nousi esiin toimivan tiedonkulun yhteydessä. Mönkkönen ym. (2019, 47.) toteavat, että yhteistyöhön liittyy erilaisten ajattelutapojen ymmärtäminen, yhteisen ymmärryksen rakentaminen ja luottamus ammattilaisten välillä. Moniammatillisessa yhteistyössä luottamus pohjautuu paljolti työn arvostukseen. Perusajatuksena on, että jokainen lähtökohtaisesti arvostaa omaa osaamistaan, mutta kunnioittaa myös toisten osaamista. Lähes kaikkien haastateltavien mielestä ammattilaisten välillä vallitsee luottamus siihen, että asiat hoituvat vaikka tietoa ei koko ajan vaihdeta. Seuraavassa otteessa näkyy sosiaalityöntekijän luottamus laadukkaaseen yhteistyöhön.

Mä ajattelen myös, että mun ei välttämättä tarvitsekaan tietää, että kuitenkin se lastensuojelu ja se lapsen arkielämä... niin mun tehtävä on vakauttaa sitä tilannetta sosiaalityöntekijänä, eikä olla osallisena siinä rikostutkinnassa, että periaatteessa just se että harvoin kyselen sitä, tai siis en mä oikeastaan ole varmaan koskaan kysellyt, että milloin teillä on esitutkinnot, vaan mä ootan että mulle ilmoitetaan jos on jotain olennaista lastensuojelun tukitoimien kannalta, niin kyllä mä luotan siihen... että he myös kertoo sen mulle. (SOS 1)

Sosiaalityöntekijä mainitsee otteessa, että hän luottaa tiedon kulkuun. Otteesta ilmenee, että tiedon jakaminen on tärkeää vain tietyissä tilanteissa. Jos sosiaalityöntekijän tarvitsee tietää jotakin rikostutkinnassa ilmi tulleista asioista niin hän luottaa siihen, että poliisi ottaa yhteyttä. Sosiaalityöntekijä keskittyy omaan työrooliinsa tutkinnan kohteena olevan lapsen arjessa, eikä hän ole osallisena rikostutkinnassa. Haastatteluissa ilmeni, että kun yhteistyö toimii optimaalisesti, ammattilaiset voivat luottaa toisen viranomaisen päätöksiin. He voivat keskittyä omaan työhönsä luottaen, että tarvittaessa heidät otetaan mukaan yhteistyöhön. Silloin kun toisen ammattilaisen arvioita tilanteesta ei tarvita, asioista tiedottaminen on turhaa, sillä se kuluttaa työntekijöiden resursseja, eikä edistä lapsen asemaa prosessissa.

Osa haastateltavista kertoi kokeneensa laadukkaan yhteistyön kulminoituvan poliisin aktiiviseen toimintaan rikostutkintaprosesseissa. Ensimmäisessä tapauksessa poliisi oli yllättänyt sosiaalityöntekijän nostaessaan itse keskusteluun lapsesta kaikki aikaisemmin tehdyt ilmoitukset. Poliisi oli koonnut lapsen historian todeten, että tässä on kyse paljon laajemmasta kokonaisuudesta kuin kaltoinkohtelusta ja hoidon laiminlyönnistä. Eräässä tapauksessa sosiaalityöntekijä kertoi kokeneensa yhteistyön todella tehokkaana, kun hän oli pyytänyt lasta koskevia asiakirjoja, kuten seuraavasta otteesta ilmenee.

Mä jouduin pyytämään asiakirjoja. Mä pyysin niitä niinku viimeiseltä 2 vuodelta. Niin tulikin pidemmältä ajalta, että pyydetään huomioimaan seuraavaa. En mä nyt muista oliko tuo lause, että pyydetään että huomioikaa tämmöinen ja sitten siinä oli niinku useammalta vuodelta niitä asiakirjoja. Ei mulla ollut tietoa... (SOS 2)

Edellisen otteen mukaan sosiaalityöntekijä kertoi poliisin yhteistyökyvystä ja avuliaisuudesta. Poliisi auttoi sosiaalityöntekijää arvioimaan kokonaistilannetta huomattavasti pidemmältä ajalta etsien ja välittäen sosiaalityöntekijälle informaatiota, jota lastensuojelussa ei ollut. Sosiaalityöntekijä kertoi kokevansa, että on vaikea tehdä lasta suojaavia päätöksiä, jos hänellä ei ole tietoa tapahtuneista asioista.

4.1.4 Ennaltaehkäisevä työ

Tutkielmaani osallistuneista suurin osa koki, että poliisin kanssa tehdään hyvää ennaltaehkäisevää työtä. Haastattelussa ennaltaehkäisevä työ näyttäytyi lapsiin kohdistuvan väkivallan tai lapsisurmien ehkäisynä sekä sosiaalityöntekijän työn turvaamisena. Haastateltavista useampi koki, että oikea-aikainen puuttuminen lapsiperheiden tilanteisiin saattaa ehkäistä jopa perhesurmia tai lapsikuolemia. Ennaltaehkäisy säästää aikaa ja resursseja, jos esimerkiksi väkivaltarikoksen tiimoilta kokoonnutaan asianosaisten kanssa keskustelemaan asioista yhdessä. Vakavien tilanteiden ennaltaehkäisyksi nähdään erilaiset väkivalta- ja lapsirikostutkintakoulutukset, jotka lisäävät tietoisuutta väkivallan eri muodoista ja tavoista käsitellä kyseisiä asioita. Seuraavassa otteessa sosiaalityöntekijä toteaa, kuinka poliisin läsnäolo kotikäynnillä loi turvaa lastensuojelun työntekijöille ja hänen kokemuksensa mukaan ennaltaehkäisevä yhteistyö toimi loistavasti.

... Ehkä sillai ajatellaan, että tutkintapyynnön tekeminen voi olla vaaranpaikka, mutta että nyt kävi sitten sillä tavalla, että kun olin tehnyt tutkintapyynnön ja sitten on tekemässä kiireellistä sijoitusta.... Niin onneksi siis muista syistä pyysin poliisilta virka- apua siihen kohteeseen. Sitten kun me mentiin siihen, niin yhtäkkiä sitten huomattiin, että asiakas oli kantanut siihen tuulikaappiin asekaapin ja varautunut aseilla ja oli siis aseitten kanssa meitä vastassa. Mikä oli sitten kauhean hyvä, että meillä oli ne poliisit siinä mukana ja he pysty meitä turvaamaan ja asiakas sitten toi poliisien myötä ilmi, että hän oli tosi katkera siitä, että oltiin pilattu hänen maine tutkintapyynnön tekemisellä. (SOS 7)

Kuten sosiaalityöntekijä kertoo edellisessä otteessa, tutkintapyynnön tekeminen nousi haasteeksi useammassa haastattelussa. Niihin liittyy selkeä väkivallan uhka, mikä on huomioitava, kun tutkintapyynnöstä kerrotaan asiakkaalle. Haastateltavan mukaan ennalta arvattaviin, vaativiin kotikäynteihin pitäisi varautua poliisia konsultoiden tai mukaan pyytäen. Joskus uhkaava tilanne voi kehittyä äkillisesti kotikäynnin aikana. Sosiaalityöntekijä kuvaa otteessa todellista vaaratilannetta, jossa ammattilaisen henki on ollut uhatuna. Ilman poliisin läsnäoloa kotikäynti olisi voinut johtaa ikävään lopputulokseen. Otteesta ilmenee myös toisen ammattilaisen mahdollisuus luoda kontaktia haastavaan asiakkaaseen silloin kun toisen ammattilaisen kanssa yhteistyö ei suju.

Humpin ja Ellosen (2019, 29) mukaan väkivaltarikosten ennaltaehkäisyssä on tärkeää tunnistaa erilaiset väkivallan muodot, niiden käsittely rikosprosesseissa sekä niihin liittyvä viranomaisyhteistyö. Lapsiin kohdistuvissa väkivaltatapauksissa eräs sosiaalityöntekijä kokee Suomessa olevan hyvät keinot väkivallan tunnistamiseen ja yhteistyö toimii varsinkin seksuaalirikostutkinnan osalta terveydenhuollon ja poliisin kanssa.

Meillä Suomessa tunnistetaan nämä lapsirikosasiat ja otetaan ne vakavasti ja jollakin tasolla on viime vuosina paljon kehitetty sitä, että esimerkiksi poliiseilla on se oma erikoistumiskoulutus tähän lapsirikostutkintaan ja tota on pyritty niinku kehittämään niitä sellaisia viranomaisyhteistyön malleja mikä esimerkiksi SERIASIOISSA toimii tosi hyvin, että niinku yhdellä puhelinsoitolla aktivoituu sitten terveydenhuolto, poliisi ja lastensuojelu. (SOS 7)

Sosiaalityöntekijällä on otteessa kertomansa mukaan kokemus siitä, että poliiseilla on oma erikoistumiskoulutuksensa lapsirikostutkintaan. Haastateltavan mielestä lapsirikosasiat tunnistetaan Suomessa hyvin ja ne otetaan vakavasti, jolloin niihin voidaan myös varhaisessa vaiheessa puuttua. Hän viittaa otteessa nimenomaan vakavampiin väkivallan muotoihin, kuten seksuaalirikostutkintoihin. Sosiaalityöntekijöiden kokemusten mukaan väkivaltatapausten tunnistamiseen ja tutkimiseen pyritään vaikuttamaan

ennaltaehkäisevästi järjestämällä ammattilaisille koulutuksia. Ennaltaehkäisevää työtä pitäisi pystyä ulottamaan myös lievempien väkivaltarikosten torjumiseen.

Yhteenvetona esiin nousseista vahvuuksista voidaan todeta, että laadukkaan yhteistyön takeena nähdään toisia ammattiryhmiä arvostava ja kunnioittava moniammatillinen yhteistyö, jolloin voidaan konsultoida ja vaihtaa tietoja ammatillisesti yhteisten asiakkaiden edun turvaamiseksi. Tarvittava tieto kulkee sujuvasti poliisin ja sosiaalityöntekijän välillä ja sosiaalityöntekijöillä on selkeät poliisilta saadut toimintaohjeet lapsirikostutkintapauksissa. Ennaltaehkäisevää työtä tehdään perheiden kanssa jossain määrin myös moniammatillisesti. Sosiaalityöntekijät saavat poliisilta vakavissa tilanteissa virka-apua ja tukea nopeasti. Moniammatillisella ennaltaehkäisevällä yhteistyöllä vältetään mahdollisesti suurempia tragedioita.

4.2 Yhteistyön heikkoudet

Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka (2009, 21–24) toteavat, että etiikalla on aina pyrkimys hyvään ja moraalisesti oikeaan. Eettisten arvojen tehtävänä on ohjata meitä luottamuksellisuuteen ja tarkkuuteen. Analyysin pohjalta esille nousi eettisiä ristiriitoja poliisin ja sosiaalityöntekijöiden yhteistyöhön ja toimintaohjeisiin liittyen. THL:n LASTA-tutkimushankkeen (2017) mukaan yhteistyön kuormittavuuteen vaikuttavat lisäksi lastensuojelun ja rikospoliisien välisten intressien erilaisuus sekä niiden väliset ristiriidat. Esitutkintaan liittyvän tiedon kulun haasteet lastensuojelulle kuormittavat sosiaalityöntekijöitä. Mönkkönen ym. (2019, 48–49) toteavat, että moniammatillisessa työskentelyssä on huomioitava ryhmän jäsenten väliset suhteet, mutta myös yksittäisen jäsenen intressit, joilla on vaikutusta yhteistyön sujumiseen. Eri toiminta-alueiden sisäiset ja alueelliset erot tulee tunnistaa moniammatillista yhteistyötä tehdessä.

Aineistosta oli löydettävissä neljä erilaista yhteistyön heikkouteen liittyvää pääteemaa. Näitä olivat eettiset ristiriidat, resurssipula poliisissa, sisäiset ja alueelliset erot toimintakulttuureissa sekä yhteistyön kuormittavuus. Pääteemat jakautuivat useaan eri alateemaan, jotka esittelen kunkin pääteeman alla.

4.2.1 Eettiset ristiriidat

Haastateltavien näkemyksissä nousi esille useita eettisiä ristiriitoja koskien lapsiin kohdistuvia väkivaltarikostutkintaprosesseja. Eettistä ristiriitaa aiheuttaa haastateltavien mielestä sosiaalityöntekijän ja poliisin toimintaohjeisiin kirjoitettu sääntö, jonka mukaan sosiaalityöntekijä ei saa kertoa vanhemmille lapsesta tehdystä tutkintapyynnöstä. Barnahus-hankkeen (2023, 4) toimintaohje koskee tilanteita, joissa epäillään lapsiin ja nuoriin kohdistunutta fyysistä, henkistä tai seksuaalista väkivaltaa sekä hoidon laiminlyöntiä. Lähes kaikilla hyvinvointialueilla sovitaan poliisin kanssa, milloin sosiaalityöntekijä voi kertoa vanhemmalle rikostutkinnasta.

[--] niin täällähän lukee näin, että kun perheen sisäisissä epäilyissä sosiaalityöntekijä on tekemässä poliisille tutkintapyynnön tai pyyntö on jo tehty, sosiaalityöntekijä on yhteydessä poliisiin sen sopimiseksi millä lailla väkivaltaepäilyä voidaan käsitellä vanhempien kanssa. (SOS 2)

Sosiaalityöntekijän edellisessä otteessa esiin tuoma kokemus valaisee yhteistyöohjeiden luomaa eettistä ristiriitaa. Sosiaalityöntekijän on yhteistyössä poliisin kanssa mietittävä, missä vaiheessa sosiaalityöntekijä voi ottaa väkivaltaepäilyn perheen kanssa puheeksi. Toimintaohjeen taustalla on se, että poliisi pääsee yllättämään kuulemisella epäillyn tekijän, eikä epäillyllä ole aikaa vaikuttaa tutkintaan esimerkiksi perheen jäseniä painostamalla. Tutkinnan kannalta asioista sopiminen on lähes kaikkien haastateltavien mielestä tärkeää, vaikka se aiheuttaa paineita sosiaalityöntekijän työskentelylle. Sosiaalityöntekijä joutuu lastensuojelun ja kiireellisten toimenpiteiden tarvetta arvioidessaan perustelemaan toiminnan pelkästään lastensuojelun näkökulmasta, jolloin syyt esimerkiksi kiireelliseen sijoitukseen tai vanhemman ja lapsen tapaamisten rajoittamiseen voivat joskus jäädä hataraksi. Eräs haastateltava kertoi, että hänen esihenkilönsä on joutunut joskus sijoittamaan lapsen kiireellisesti ilman perusteita.

Noin puolet haastateltavista kertoi, että he haluavat työskennellä perheiden kanssa avoimesti ilman, että asioita salataan. Poliisin ja Barnahus -hankkeen toimintaohjeen vuoksi osa sosiaalityöntekijöistä koki menettäneensä asiakasperheen luottamuksen ja se hankaloitti yhteistyötä. Lupa tutkintapyynnöstä kertomiseen voi viedä aikaa jopa useita kuukausia ja sinä aikana sosiaalityöntekijä joutuu hoitamaan perheen ja lapsen asioita

tutkinnasta vaieten. Seuraava ote on haastattelun kohdasta, jossa erään sosiaalityöntekijän kanssa keskustelimme kyseisestä aiheesta.

Siinä tulee semmoinen niin kun inhottava olo itselle... että mä tiedän, että sua tutkitaan ja sulla on tällainen asia tulossa, mutta mä en voi puhua siitä sulle. Kun mun tapa työskennellä on hyvin avoin ja että mulla on kaikki kortit pöydällä, että mä en tykkää salata asioita...Mä oon hyvin suora siinä asiakastyössä vanhempiin nähden. Niin se, että sitten mä joudun salaamaan, että tiedän, että sua tutkitaan... mutta tässä nyt hoidetaan sitten näitä muita asioita... (SOS 5)

Otteen sosiaalityöntekijän kokemus on, että tutkintapyyntöstä kertomatta jättäminen aiheuttaa sosiaalityöntekijälle työpaineita ja eettistä ristiriitaa niin asiakasta kuin poliisin ohjeistusta kohtaan. Sosiaalityöntekijä haluaisi olla avoin ja rehellinen, mutta lupaa tutkinnasta kertomiseen ei ole. Sosiaalityöntekijän on kyettävä käsittelemään perheen kanssa muita asioita, mutta hän ei saa kertoa taustalla olevasta väkivaltarikostutkintapyyntöstä. Sosiaalityöntekijältä vaaditaan hyvää paineensietokykyä ja taitoa luoda luotamuksellinen suhde perheeseen myös tutkintapyyntön julki tullessa. Poliisilla vastaavaa painetta ei ole. Poliisi tutkii asian ja syyttäjää päättää nostaako syytteen vai tekeekö hän syyttämättäjättämispäätöksen. Asiakas on poliisin ensimmäisestä yhteydenotosta alkaen tietoinen prosessista.

Haastatteluissa ilmeni, että toisten sosiaalityöntekijöiden mielestä poliisin toimet eivät saa vaikuttaa millään lailla lastensuojelun toimenpiteisiin. Sosiaalityöntekijä ei voi perustella omia päätöksiään poliisitutkinnalla, vaan aina on oltava lastensuojelulain mukaiset perustelut lapsen edun mukaisiin toimenpiteisiin. Perustelujen on kestettävä myös hallinto-oikeudessa, mikäli asiakas tekee sinne vastineen.

Jos mä vaikka teen yhteydenpidon rajoittamisen lapselle, koska hänen sijaisvanhempansa olivat monitasoisesti kaltoinkohdelleet tätä pientä lasta niin, en mä voi ikinä kuvitella, että siihen yhteydenpidon rajoittamiseen kirjoitan, että poliisilla on tutkinta aktiivisena kaltoinkohtelusta... Mä en voi perustella sillä poliisitutkinnalla, vaan sijaisvanhempien toiminnalla, että se vakavasti vaurioittaa tätä lasta. (SOS 3)

Otteen sosiaalityöntekijän kokemus on, että hän toimii itsenäisesti ja kirjaa yhteydenpidon rajoituspäätökseen lastensuojelulain mukaiset perustelut lapsen kasvun ja kehityksen vaarantumisesta. Poliisitutkinta pidetään täysin irrallisena lastensuojeluasiasta eikä sitä ilmaista asianosaisille lastensuojelun osalta millään tavalla. Hänen näkemyksensä

mukaan kumpikin ammattiryhmä toimii itsenäisesti omien lakiensa mukaisesti, eikä kumpikaan puutu toisten työhön.

Yhtenä eettisenä ristiriitana aineistosta nousi sosiaalityöntekijöiden havainnot poliisin tekemistä kotikäynneistä. Jos perheen aikuinen oli kohdannut väkivaltaa tai harjoittanut prostituutiota eikä lapsi ollut kotona, ei lastensuojeluilmoitusta tullut. Poliisilla ei myöskään ollut oikeutta tehdä rikosilmoitusta väkivaltaa kohdanneen aikuisen puolesta. Tällaisessa tilanteessa lapsen kehitystä vaurioittava elämä, kuten kaltoinkohtelu tai laiminlyönti, jää myös lastensuojelussa pimentoon. Näin voi käydä, jos vanhempi kieltää kaiken tapahtuneen, eikä poliisi ole havainnut kotihälytyksessä lastensuojelullista huolta. Tällöin lastensuojelulla ei ole keinoja puuttua asiaan.

Lähes kaikki haastateltavat olivat yhtä mieltä siitä, että lievemmat kaltoinkohteluun liittyvät asiat jäävät käsittelemättä ja tutkimatta. Sillä ei ollut merkitystä, oliko väkivalta näissä tapauksissa muodoltaan fyysistä vai psyykkistä. Eräs haastateltavista kertoi tehneensä poliiseille useita tutkintapyyntöjä kahdenkymmenen vuoden aikana. Hänen kokemuksensa oli, että lähes kaikkiin hänen asiakkaisiinsa on kohdistunut enemmän tai vähemmän väkiväkivaltaa ja poliisitutkintoja. Näistä vain yksi tutkinta on edennyt tuomioon saakka ja sekin oli ollut sakkorangaistus.

Toinen haastateltava kertoi, että hän ajattelee poliisilla olevan liian korkea kynnyks käynnistää esitutkintaa lapsiin kohdistuvissa väkivaltarikostutkintaepäilyissä. Hänen kokemuksensa yhteistyöstä oli, että poliisi lähtökohtaisesti mitätöi heille tulleet ilmoitukset. Haastateltavan mielestä väkivaltailmoitukset pitäisi ottaa aina esiselvitykseen ja esitutkintaan ja vasta sitten, jos todisteita tapahtuneesta ei ole riittävästi, jättää tutkimatta. Myös poliisin tietämys ja ymmärrys kaltoinkohteluilmioista nähdään puutteellisena.

Haastateltavien näkemyksen mukaan eettistä ristiriitaa aiheuttaa lisäksi se, etteivät lapsiin kohdistuneet väkivaltarikostutkinnat etene syyttäjälle saakka. Sosiaalityöntekijöiden kokemukset osoittavat, että lapsi on lojaali vanhempiaan tai muita läheisiään kohtaan. Toisena syynä nähtiin lapsen kielellisen tuottamisen haasteet. Haastatteluissa nousi esille, että lapsen kuuleminen voi jäädä kokonaan toteutumatta, jos lapsi ei pysty riittävän selvästi kertomaan asiasta. Haastateltavat kertoivat, että mitä pienemmistä lapsista on kysymys, sitä enemmän poliisin työn tukena tulisi käyttää oikeuspsykiatrian asiantuntemusta,

jotta asioita ei jäisi tutkimatta. Humpin ja Ellosen (2010, 230) mukaan poliisin näkökulmasta juuri oikeuspsykiatrian tekemä lapsen asiantuntijakuulustelu on merkittävin osarikostutkintaan liittyvää oikeuspsykiatrista tutkimusta. Seuraavassa otteessa eräs sosiaalityöntekijä pohtii lasten jäävän vaille heille kuuluvaa oikeutta.

Mutta kyllä nää jää vaille oikeutta nää lapset monella tapaa... Lapsen laiminlyönti on kaikkein yleisin kaltoinkohtelun muoto, äärimmäisen vaurioittava mutta se on vähiten tunnustettu, tutkittu ja siitä ei saa mitään tuomiota... Tein puoli vuotta sitten tutkintapyynnön sijoitetun lapsen laiminlyönnistä, missä sijaisvanhemmat ovat jättäneet lapsen neljä vuotta ruuatta. Sain juuri sähköpostin, että kriteerit eivät riitä syyttäjälle, vaikka sosiaalipsykiatria on tehnyt kaltoinkohteludiagnoosin tälle lapselle. Mutta kun lapsella ei ole mustelmia, eikä neljävuotias lapsi riittäväällä tarkkuudella kerro tilanteesta niin nää ei mene eteenpäin. (SOS 3)

Sosiaalityöntekijä kertoo kokeneensa, että lapsen kaltoinkohtelua ja laiminlyöntiä ei tunnusteta, tutkita tai tutkinta ei päädy syyttäjälle asti, kuten sosiaalityöntekijät ovat laajemminkin haastatteluissaan todenneet. Psykkisen väkivallan ja kaltoinkohtelun todentaminen on vaikeampaa, kun lapsessa ei ole fyysisen väkivallan merkkejä. Tekijä jää liian usein tuomitsematta. Sosiaalityöntekijän kertoo kokeneensa selkeää turhautumista asian vuoksi. Moniammatillinen yhteistyö ei haastateltavan mielestä toimi, vaikka prosessissa olisi mukana muitakin ammattilaisia.

Eräs haastateltava kertoi näkemyksensä, että Suomen oikeusasteissa lapsen sana aikuisen sanaa vastaan jää aina toiseksi. Jos aikuinen kiistää kaiken, on vaikea todentaa mitään tapahtuneen. Tutkinnan kohteena olevan aikuisen sana painaa haastateltavan mielestä myös lastensuojelun esittämää näkemystä enemmän poliisin ja oikeuslaitoksen silmissä. Haastateltavan näkemys poliisin työstä on varsin negatiivinen. Hänen kokemuksensa yhteistyökumppanina on, että peruspoliisin tutkinnassa, lähestymistavoissa ja prosesseissa on paljon uudistettavaa.

Yhtenä eettisenä ristiriitana lähes kaikki haastateltavat kertoivat, poliisi sanoo esitutkinnan aikana lapselle, ettei hänen tarvitse puhua, mikäli lapsi ei halua. Haastateltavista useampi toi esille, että heidän mielestään poliisin pitäisi rohkaista lasta puhumaan tapahtuneista asioista. Osa haastateltavista oli sitä mieltä, että kun lapselle kerrotaan, ettei ole pakko puhua, se ei myöskään työllistä poliisia. Joissakin haastateltavien kertomuksissa ilmeni, että lapsi oli puhunut kuitenkin toiselle viranomaiselle, kuten koulukuraattorille tai terveydenhoitajalle ja asiaa voitiin tätä kautta viedä eteenpäin. Tämä

puhumattomuuden teema nousi keskusteluissa esille useiden haastateltavien kohdalla. Eräs haastateltava kertoi näkemyksensä poliisin velvollisuuden kertoa lapselle hänen oikeutensa ja velvollisuutensa, kuten aikuistenkin kohdalla tehdään.

Kyllä se liittyy siihen heidän protokollansa, ja jos he jättää sen tekemättä ja siitä ei ole kirjausta niin voimme olla ihan varmoja, että se poliisi naulataan ja se tutkinnanjohtaja naulataan, että on toimittu poliisin puolelta epäeettisesti, että sitä tulee ihan samalla tavalla kysyä kuin että tarvitseeko oikeusavustajaa... enkä mä usko, että sitä voisi mitenkään muuten tehdä. (SOS 8)

Sosiaalityöntekijä kertoo näkemyksensä otteessa, että hänellä riittää ymmärrys poliisin toimintaa kohtaan, eikä poliisi voi sosiaalityöntekijän mielestään mitenkään muuten toimia. Varsinkin lasten kohdalla on oltava tarkkana, ettei heitä kohdella epäeettisesti vaikeassa tilanteessa. Poliisin on myös dokumentoitava, että kuultavalle on lueteltu hänen oikeutensa ja velvollisuutensa. Ilman näitä toimenpiteitä poliisi olisi vaikeuksissa virkavelvollisuutensa laiminlyönnistä.

Haastateltavien mukaan moitteita sai myös poliisin tilojen ankeus, joissa esiselvityksiä tai esitutkintaa suoritetaan. Tilat eivät ole haastateltavien mielestä lapsiystävällisiä eivätkä alakouluikäiselle sopivia.

4.2.2 Resurssipula poliisissa

Yhtä haastateltavaa lukuun ottamatta tutkimukseen osallistuneet toivat esille näkemyksensä poliisin heikoista resursseista. Poliisin resurssipulalla nähtiin selkeä yhteys kehnoihin tutkintapyyntöihin tarttumisiin, pitkiin tutkinta- ja oikeusprosesseihin ja vähäiseen yhteistyöhön sosiaalityöntekijöiden kanssa. Sosiaalityöntekijöiden mukaan poliisi pystyy olemassa olevilla resursseillaan tutkimaan vain vakavimpia fyysisen- ja seksuaalisen väkivallan tapauksia. Lievemmat ja hankalasti todistettavat henkisen väkivallan, kaltoinkohtelun tai vainon uhrit jäävät pääosin ilman oikeutta. Erään haastateltavan mielestä poliisi tunnistaa kyllä henkisen väkivallan ja vainon, mutta koska resurssit eivät riitä, he eivät näihin tapauksiin puutu.

Mulla on ollut pari sellaista vainokeissiä missä on ollut eronjälkeistä vainoa toiseen vanhempaan ja sitten ollaan autettu sitä vanhempaa ja tehty poliisin kanssa yhteistyötä... niin sitten kun oon ottanut puheeksi että tää on lapsille hirveetä henkistä väkivaltaa, että tää myös koskettaa lapsia, niin poliisit jotenkin ohittaa sen silleen, että eihän niille ole käynyt mitään, että ei ne lapset ymmärrä sitä...Mä oon ajatellut, että se johtuu ehkä siitä, että poliisit on tosi paljon tekemisissä vakavan väkivallan kanssa ja nimenomaan fyysisen väkivallan kanssa, niin on miettinyt sitä, että onko henkisen väkivallan sivuuttaminen myös eräänlainen sellainen suojausmekanismi tietyllä tapaa, että kun ei pysty kaikkia näitä fyysisiä väkivallankaan juttuja siinä määrin tutkimaan kuin haluaisi, niin sitten jotenkin rajaa sitä työtä. (SOS 7)

Sosiaalityöntekijä kertoo otteessa, että poliisi tunnistaa entiseen puolisoon kohdistuneen vainon, mutta ei näe sen vaikutuksia lapseen. Mikäli vainon kohteena on ollut aikuinen, eikä lapsi ole saanut konkreettisia uhkauksia, ajatellaan ettei asia koske lasta. Vainon aiheuttama ahdistus voi välittyä lapseen, jos tekijä esimerkiksi tulee lapsen koululle tapamaan lasta tai laittaa viestiä, että tulen tapaamaan sinua tänään. Vainoaja ei syyllisty varsinaisesti rikokseen, mutta lapselle kontakti voi aiheuttaa valtavaa psyykkistä ahdistusta. Sosiaalityöntekijän kokemuksen mukaan unohdetaan, että lapsi joutuu tällaisessa tilanteessa elämään pelon ilmapiirissä. Eskosen (2005, 22–24) mukaan perheväkivalta ja lasten kokema pahoinpitely jäivät aikaisemmin suurelta osin perheen muiden ongelmien varjoon, eikä niitä tilastoitu erikseen. Lasten kokemuksilla on valitettavan usein taipumus jäädä aikuisten kokemusten taustalle. Kun kuvitellaan autettavan perhettä, keskustellaan pelkästään aikuisten kanssa, eikä kuulla lasta. Tällöin lapsi elää koko ajan epävarmassa kasvuympäristössä ja väkivallalle alttiina.

Sosiaalityöntekijän mielestä poliisit keskittyvät tutkinnoissa helpommin havaittaviin tapauksiin. Haastateltavan kokemus on, että poliisi eräänlaisena defenssikeinona suojaa itsensä näiltä hankalammin todettavilta tapauksilta, koska resurssit eivät riitä kaikkien tapauksien selvittämiseen.

Suurin osa haastateltavista nosti esiin väkivaltarikosten pitkät tutkinta-ajat. Tämän oletettiin liittyvän poliisien resursseihin. Joidenkin kokemusten mukaan lapsen kuulemisen viivästyminen voi aiheuttaa sen, että lapsen alkuperäinen kertomus muuttuu ja poliisi puhuu jopa lapsen valemuistoista. Poliisi ei voi pitää lapsen kertomusta luotettavana, jolloin tutkinta suljetaan esitutkinnan jälkeen. Tutkinta- ja oikeusprosessiaikojen pituudet vaihtelevat haastateltavien mukaan eri puolella Suomea puolestatoista vuodesta neljään vuoteen.

THL:n lastensuojelun käsikirjassa (2023) todetaan myös, että mikäli väkivaltarikostutkinta etenee useisiin oikeusasteisiin, koko prosessin kesto voi olla useita vuosia.

Lapsen elämässä näin pitkät käsittelyajat tuntuvat haastateltavien mukaan iäisyydeltä ja vaikuttavat ikävällä tavalla lapsen kasvuun ja kehitykseen. Sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta poliisitutkinnan hitaus aiheuttaa heille epävarmuuden sietämistä ja omien ratkaisujen tekemistä ilman poliisin tukea.

Poliisin resursseihin liittyen haastatteluissa nousi esille työntekijöiden ja työnkuvien vaihtuvuuden näkökulma. Väkivaltarikostutkintaan osallistuvien poliisien vaihtuvuuden nähtiin vaikuttavan asiantuntemuksen puutteeseen nimenomaan lapsiin kohdistuvien rikostutkintojen osalta. Haastateltavilla oli kokemusta, että lapsirikostutkinnassa saattoi tutkijana olla aikuisrikostutkintaan erikoistunut henkilö, jolla ei ollut spesifiä tietoa juuri lapsiin kohdistuneesta väkivaltarikostutkinnasta.

4.2.3 Sisäiset ja alueelliset erot

Joidenkin haastateltavien mielestä lapsiin kohdistuvien väkivaltatutkintaprosessien käytännössä ja niihin liittyvässä yhteistyössä oli suuria sisäisiä-, mutta myös alueellisia eroja. Suurin osa haastateltavista totesi, ettei yhteistyö ollut riittävää. Sosiaalityöntekijät kertoivat haastatteluissaan kiinnittäneensä yhteistyössä huomiota työnjaon selkeyteen, poliisin asioihin puuttumisen mentaliteettiin ja palvelujen tasalaatuisuuteen. Lähes kaikissa haastatteluissa viitattiin Helsingissä vuonna 2012 surmatuksi tulleen 8-vuotiaan Vilja-Eerikan tapauksen myötä laadittuun Oikeusministeriön raporttiin (OM 32/2013), jossa velvoitetaan viranomaisia yhteistyöhön sekä raportoimaan ja esittämään johtopäätöksiä, jotta samankaltaisilta asioilta vältyttäisiin. Usean haastateltavan mielestä laissa säädetty yhteistyövelvoite on unohdettu (Hallintolaki 10 §).

Suurin osa haastateltavista oli sitä mieltä, että poliisin persoonalla oli iso merkitys asioiden hoitamisen tai tutkinnan etenemisen kannalta. Näin ollen palveluja ei nähty tasalaatuisina edes saman poliisipiirin alueella. Vaikka poliisilaki on koko maassa sama, yksi haastateltavista totesi esihenkilöiden vaikutuksella olevan suuren merkityksen oman

alueensa toimintatapoihin. Toinen haastateltava kertoi eri poliisipiirien välisistä eroista, joissa saattoi vaikuttaa myös poliisin oma persoona. Kolmas haastateltava kertoi sekä sisäisistä, että toiminta-alueen ulkopuolisista eroista.

Mulla oli yksi semmoinen perhe missä oli äiti tuottanut paljon puhetta siitä, että he olivat eronneet, mutta heidän avioliittonsa aikana perheen isä oli tosi väkivaltainen ja myös lapset on saanut osua... Äidillä oli kova huoli jatkaako isä semmoista fyysistä kuritusta niille lapsille, kun lapset ovat siellä isän luona. -- Sitten se tilanne kärjistyi semmoiseen, että tää isä sitten oli jättänyt itsemurhaviestin ja vihjaa, että haluaa lapsetkin mukaansa. Lapset ei ollut silloin sen isän luona mutta kaikki oli tästä tosi huolissaan ja sitten xxxx poliisilaitos ohjeisti minua kun tämä isä asustelee xxxxx, että mun pitää tehdä yhteistyötä xxxx poliisilaitoksen kanssa ja ilmoittaa sinne ja isältä pitää kerätä kaikki aseet pois... Mä soitin sitten xxx poliisiasemalle ja sieltä sitten vastasi vanhemman kuuloinen miesääni... Oli syksyaika, niin se sanoi mulle, että voi hyvä nainen, sä oot viemässä mieheltä sen viimeisenkin elämänilon, että aiotko sinä sen riistää siltä... (SOS 7)

Haastatteluun osallistuneelle sosiaalityöntekijälle oli välittynyt lasten äidin kautta vakava perheväkivallan uhka tai jopa perhesurman riski. Hänen saamansa palaute toisen hyvinvointialueen poliisilta oli järkyttänyt sosiaalityöntekijää, ja hän oli kokenut tilanteessa itsensä voimattomaksi. Sosiaalityöntekijän mielestä tilanteeseen ei puututtu sen vaatimalla vakavuudella. Haastateltavalle oli jäänyt epäselväksi, miksi toisen alueen poliisi ei hoitanut asiaa, vaan jätti sen sosiaalityöntekijän tehtäväksi. Sosiaalityöntekijä koki, että poliisi selkeästi suojeli kyseistä isää ja vähätteli sosiaalityöntekijän huolta. Seuraavassa otteessa lainaan sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä poliisin persoonan ja alueellisten erojen vaikutuksista tutkintaan.

[--] Kyllä siinä näkyy tosi paljon sitten sekin, että kuka se poliisi tai tutkija on, joka sitä asiaa hoitaa elikkä, että se ei ole tasalaatuista samankaan poliisipiirin alueella. Puhumattakaan siitä, että miten se olisi tasalaatuista niinku Suomen eri osa-alueilla. (SOS 5)

Haastateltavalla oli kokemusta oman ja kahden muun hyvinvointialueen yhteistyöta-voista. Hänellä oli selkeä näkemys rikosta tutkivan tai tutkintapyynnön vastaanottavan poliisin persoonan vaikutuksesta tutkinnan tai esiselvityksen aloittamiseen ja jutun edistymiseen. Hänen käsityksensä mukaan poliisin asenne vaikutti jopa niin paljon, että saman alueen sisällä saattoi olla suuria eroja väkivaltarikostutkintaprosesseissa. Samankaltaisia kokemuksia oli myös toisilla sosiaalityöntekijöillä.

Useampi haastateltava piti merkityksellisenä, oliko tutkintaa johtava poliisi ennestään sosiaalityöntekijälle tuttu. Tutulle poliisille oli helppoa soittaa ja sopia yhteisistä pelisäännöistä. Konsultaatiopuhelimen haasteena nähtiin, että puhelimeen vastasi vieras henkilö. Konsultoiva poliisi vastaa puhelimeen yleensä toiselta paikkakunnalta, jopa satojen kilometrien päästä, eikä hänellä ole paikallistuntemusta. Yhteistyökumppanin kasvottomuus näyttäytyi haasteena luottamuksen rakentamisessa. Humpin ja Ellosen (2010, 224–225) mukaan yhteistyö on helpompaa, kun ammattilaiset tuntevat toisensa ja kokoontuvat tiiviisti yhteistyöpalaveriin. Heidän tutkimuksessaan ilmeni, että jollakin alueella yhteistyöpalaverit olivat viikoittaisia ja niissä käytiin läpi viikon aikana tulleet väkivaltarikosilmoitukset. Palavereissa oli sosiaalityöntekijöiden ja poliisin lisäksi mukana syyttäjä ja sovittelutoimiston edustaja. Yhteistyöpalavereissa päätettiin työnjaosta.

Yhteistyön haasteena nähtiin myös se, ettei toisen ammattiryhmän työtapoja ja heidän toimintaansa määrittäviä lakeja välttämättä tunneta. Myös Humpin ja Ellosen (2010, 224 tutkimuksen mukaan poliisi ei tunne lastensuojeluprosesseja. Työtapojen tunteminen helpottaisi yhteistyötä huomattavasti. Osa haastateluuni osallistuvista mietti, miksi poliisi ei kuule jossakin väkivaltarikoksessa kaikkia perheenjäseniä ja vastaavasti toiset haastateltavat arvelivat, että poliisi pohtii miksi sosiaalityöntekijät eivät sijoita lasta kiireellisesti pidemmäksi aikaa kuin kuukaudeksi. Yhteisistä pelisäännöistä ei myöskään kaikkien haastateltavien mielestä ole sovittu tai niistä ei pidetä kiinni. Epäselvää oli, kuka tekee, milloin tekee ja miten tekee. Pahimmillaan työroolien koettiin menevän sekaisin ja sosiaalityöntekijät olivat joutunut kuulustelijan asemaan, jolloin he pelkäsivät sotkevansa rikostutkintaa osaamattomuuttaan. Yhden sosiaalityöntekijän haastattelussa esiin tuoma kommentti alueellisista eroista toistui myös muissa sosiaalityöntekijöiden haastatteluissa.

...Tää on niin laaja maa tää SUOMI niin eri paikoin toimitaan niin eri tavalla.
(SOS 3)

Edellisen otteen sosiaalityöntekijä kertoi kaipaavansa yhteistyötä, jota hänen alueellaan ei ole lainkaan. Hänelle on välittynyt tietoa, kuinka asioita hoidetaan muualla. Tutkielmaan osallistuneet kokivat yleisenä haasteena yhteisten aikojen sovittaminen rikostutkintaan liittyvien kuulustelujen järjestämisessä. Sosiaalityöntekijöiden mielestä poliisi ilmoittaa kuulusteluista liian myöhään, jolloin sosiaalityöntekijän on mahdotonta päästä

mukaan lapsen kuuluisteluihin. Toiveena nousi esiin kuulusteluajkojen ilmoittaminen hyvissä ajoin.

Tiedon kulku koettiin haastavana. Joidenkin haastateltavien mielestä tietoa piti kalastella ja odotella, jolloin oma työ kärsi viivytyksistä. Erään sosiaalityöntekijän kokemus oli, ettei yhteistyötä ole missään muodossa. Hän koki tilanteen kestävämmänä.

Kohta kaksikymmentä vuotta kokemusta siitä äärimmäiseen heikosta, huonosta yhteistyöstä poliisin kanssa... lapsiin kohdistuvista kaltoinkohteluista ja rikosasioista... se on toistuvaa ja mua turhauttaa se...Se voi olla vaan täällä XXXX. Mutta tää on jotenkin kestävätilanne, ja myös tabuaihe, että mistä me ei puhuta... että miten heikoiss kantimis tää on. eikä tää kestä päivänvaloa...Noin voin sanoa näin pitkällä työkokemuksella ja täältä lastensuojelun ytimestä. (SOS 3)

Sosiaalityöntekijän kokemus, ettei yhteistyötä ole ollut eräällä hyvinvointialueella juuri lainkaan hänen pitkän työhistoriansa aikana, sai aikaan epätoivoa ja jopa kyynisyyttä yhteistyötä kohtaan. Sosiaalityöntekijä oli hyvin turhautunut pitkään jatkuneeseen tilanteeseen ja halusi tuoda sen esille. Hän toivoo, että asia nostetaan julkiseen keskusteluun, eikä sitä enää piilotella, jotta asiaan saataisiin toivottu muutos. Laki on koko Suomessa alueesta riippumatta sama, joten myös toimintamallit ja ohjeistukset pitäisi olla yhdenmukaiset. Ihmisten epätasa-arvoinen kohtelu eri alueilla tai jopa saman alueen sisällä ei saisi olla enää missään mahdollista.

4.2.4 Yhteistyön kuormittavuus

Yhteistyö voi olla heikoimmillaan kuormittavaa. Suurin osa haastateltavista kertoi kokevansa sosiaalityöntekijän työn erittäin raskaana. Jos yhteistyö poliisin kanssa ei suju, väkivaltarikostutkinta-asiat kuormittavat lastensuojelua entistä enemmän. Haastateltavien mielestä he tekevät lastensuojelussa kaiken voitavansa, eikä enempää voi vaatia. Eräs haastateltava ilmoitti, että kokee olevansa ihan yksin rikostutkinta-asian kanssa. Toisaalta hän toteaa, että sosiaalityöntekijän on tehtävä omat ratkaisunsa, vaikka väkivaltarikostutkinta päättyisi tuloksettomana. Sosiaalityöntekijät kertovat, että tutkinnan päättyessä tuloksettomana epäilyn kohteena oleva vanhempi vetoaa siihen, ettei näyttöä ole, joten mitään ei ole tapahtunut. Lähes kaikki haastateltavat totesivat, ettei sosiaalityöntekijä ole

rikostutkija ja lastensuojelu jatkaa työskentelyä yksin omalla tavallaan, jotta lapsen ei tarvitsisi kokea väkivaltaa.

Sosiaalityöntekijöillä oli kokemuksia toisten ammattilaisten, kuten varhaiskasvatuksen tai koulun henkilöstön ilmoitusvelvollisuuden pakoilusta ja yhteydenottopelosta poliisille. Taustalla oli haastateltavien mielestä pelko perheen ja eri yhteisöjen yhteistyön hankaloitumisesta ilmoituksen takia. Sosiaalityöntekijällä ei ole mahdollisuutta pelätä yhteistyön katkeamista perheeseen, vaan on pystyttävä esittämään faktat sellaisena kuin ne näyttävät. Eräällä tutkielmaani osallistuvalla oli kokemus poliisin vastuun kiertämisestä kuulusteluihin ja yhteisiin ohjeistuksiin liittyvissä asioissa. Seuraavassa otteessa haastateltava tarkentaa kokemustaan.

Mulle sattui tässä loppu vuonna, kun oli tehty epäily lapsen pahoinpitelystä kotona, niin tämä lapsi sitten sijoitettiin vähän muitten syitten takia ja siinä oli tutkinta menossa niin se isä soitti tuhannesti loukkaantuneena minulle, että hän nyt kuuli, että sinä olet epäillyt, että hän on käyttäytynyt väkivaltaisesti. Selän takana oot puhunut ja hänelle ei ole mitään kerrottu ja poliisi sanoo, että sulta saa kysyä lisätietoja... Siinä mulle tuli semmoinen tunne, että se ei ollut ihan reilu peli, että olisihan ne voineet itsekkin poliisissa sanoa, että tutkimuksellisesti meidän metodiin kuuluu tämä, ettei saa kertoa... Se isä oli tosi vihainen. Ja sitten mä koitin kertoa, että tää on normaali tapa ja on itse asiassa poliisin pyyntö, että silloin kun on tiedonkeruuvaihe menossa, niin silloin toimitaan näin. (SOS 8)

Sosiaalityöntekijän kokemus oli, että hänet asetettiin haasteelliseen tilanteeseen asiakasperheen kanssa. Tilanne oli hänelle kuormittava, kun poliisi jätti hänet asian kanssa yksin. Sosiaalityöntekijä olisi toivonut poliisin kertovan itse yhteistyökäytänteistä asiakkaalle. Koska näin ei tapahtunut, asiakkaan luottamus sosiaalityöntekijää kohtaan muuttui haasteelliseksi. Otteen sosiaalityöntekijä sai osakseen isän aggressiivisen reaktion, joka olisi ehkä ollut vältettävissä, jos yhteistyö olisi toiminut ja poliisi olisi tukenut asiassa sosiaalityöntekijän menettelyä.

Yhtenä yhteistyötä kuormittavana tekijänä haastateltavat kokivat, ettei tietoa välitetä sosiaalityöntekijälle. Humpin ja Ellosen (2010, 223) mukaan poliisi ei läheskään aina anna tietoa esimerkiksi esitutkinnassa olevasta asiasta. Julkisuuslain (621/1999) perusteella poliisin esitutkimusmateriaali on salassa pidettävä, jollei ole ilmeisen selvää, että tiedon antaminen ei vaaranna rikoksen selvittämistä tai tutkinnan tarkoituksenmukaista toteuttamista. Näin ollen poliisi voi antaa tietoja sosiaaliviranomaisille myös esitutkinnan aikana.

Sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta tietojen puuttuminen vaikeuttaa lastensuojelullisia toimia varsinkin silloin kun epäiltynä on lapsen huoltaja ja sosiaalityöntekijän tulee päättää esimerkiksi tapaamisoikeuksista.

Lastensuojelun sosiaalityöntekijä vastaa viimekädessä lapsen asioista, mutta tarpeellista tietoa ei välttämättä luovuteta. Eräs sosiaalityöntekijä kertoi, että hän joutui yksin puutteellisilla tiedoillaan ja -asiantuntemuksellaan arvioimaan, kuinka todennäköistä on, että lapsiturma tapahtuu. Kyseessä oli vainoon liittyvä uhkaus, johon poliisi ei reagoanut, mutta sosiaalityöntekijän odotettiin reagoivan ilman, että esitutkintaa oli hänelle avattu. Lisäksi haastatteluissa nousi esille sosiaalityöntekijöiltä puuttuva jälkipuinti-istunto traagisten tapahtumien jälkeen.

Mä olen ollut yhdessä semmoisessa todella oksettavassa keississä mukana, missä seksuaalirikoksen uhriksi oli joutunut todella pieni lapsi ja sitä käytiin läpi... ja meillä oli sitten joku sellainen lyhyt palaveri poliisin ja oikeuspsykan kanssa siitä, että mitä tässä tehdään... Siinä oli monia semmoisia eettisiä ristiriitoja sitten, että oli selvää, että jotakin oli tapahtunut, mutta että mitä kaikkea oli sitten tapahtunut ja sitten kun se palaveri päättyi niin poliisit sanoivat että ne lähtee siitä jälkipuintiin... Olin sitten vähän hölmistyneenä mun työkaverin kanssa, että no kello on 16.00. Meillä päättyy työpäivä, että heippa, huomiseen... Ja mä muistan vieläkin sen olotilan, kun koko keho oli jännittynyt, mua fyysisesti oksetti ja tiesin, että kun mä meen kotia, siellä oottaa suunnilleen saman ikäinen pikkulapsi ja mää en voi kertoa mitään mun miehelle. Mä en voi kertoa mitä mä oon just kuullut ja nähnyt ja sitten kun lähdin siitä sitten pyörälle, niin mä huomasin, että mä tärisin... (SOS 7)

Edellisessä otteessa sosiaalityöntekijä kertoo, miten hän joutuu työssään kohtaamaan hyvin ikäviä, traumaattisia tilanteita, joiden kanssa hän voi kokea jäävänsä yksin. Sosiaalityöntekijä peilasi asiakastapausta kotonaan olevaan samanikäiseen lapseen ja tunne sai hänet voimaan pahoin. Hänellä oli palaverin jälkeen kuvailujensa mukaan voimakas shokki- tai stressireaktio. Sosiaalityöntekijöillä, kuten muillakin ammattilaisilla on vai tiolovelvollisuus, joten työssä tapahtuneita asioita ei voi käydä läpi läheisten eikä ystävien kanssa. Poliiseilla on mahdollisuus saada ammatillinen jälkipuinti-istunto heti vakavien tapahtumien jälkeen, mutta sosiaalityöntekijöillä käsittelyä ei ole järjestetty. Eräs haastateltava ilmaisi, että jälkipuinti voisi olla yhteinen poliisin kanssa. Sellaisen tilaisuuden järjestäminen koettiin ehdottoman tarpeellisena vastaavien tilanteiden varalta sekä sosiaalityöntekijän työssä jaksamisen kannalta.

Yhteenvetona lukuisista haasteista voidaan tiivistää, että haastateltavat näkivät yhteistyön suurimpina pulmina eettiset ristiriidat. Eettistä ristiriitaa aiheuttivat poliisin ja Barnahus-hankkeen väkivaltarikostutkintaa varten laatimat ohjeet ja tavat kuulustella lasta. Lisäksi lukuisat tutkintapyynnöt eivät päädy esitutkinnan jälkeen syyteharkintaan. Haastateltavat kokivat, etteivät lapset saa oikeutta väkivaltarikosasioissa. Yhtenä haasteena sosiaalityöntekijät kokivat poliisien resurssipulan. Se näkyi pitkinä esitutkinta-aikoina ja oikeusprosessissa. Vaikeammin todennettavat väkivallan muodot kuten laiminlyönti ja vaino jäävät sosiaalityöntekijöiden mielestä tutkimatta, koska resurssit menevät vakavampien väkivaltarikosten selvittämiseen. Eri puolella Suomea oli huomattavia eroja yhteistyön laatuun ja määrään liittyen. Jollakin alueella yhteistyötä ei tehty lainkaan, kun toisella alueella yhteistyö oli hyvin saumatonta. Eroavuuksia koettiin olevan jopa saman alueen sisällä. Lisäksi sosiaalityöntekijät kokivat pulmana yhteistyön kuormittavuuden. Joidenkin haastateltavien mielestä poliisi vetäytyy vastuusta ja jättää vakavia asioita sosiaalityöntekijän selvitettäväksi. Yhtenä haasteena koettiin tiedon puute. Lapsen vastaava sosiaalityöntekijä päättää viime kädessä lapsen asioista, mutta aina hänellä ei ole tarvittavaa tietoa käytävissä.

4.3 Yhteistyön mahdollisuudet

Tutkielmassani nousi esiin kolme pääteemaa yhteistyön mahdollisuuksiin liittyen. Näitä tulevaisuuden toiveita eli visioita olivat väkivaltarikoksiin liittyvien yhteisten koulutusten ja erilaisten yhteistyöpalaverien järjestäminen, ennaltaehkäisevän työn tehostaminen sekä toimintakulttuurin muuttaminen. Näiden alateemoja käsittelem kunkin teeman kohdalla. Humpin ja Ellosen (2010, 226) tutkimuksessa sosiaalityöntekijät olivat myös kaivanneet lisää koulutusta rikosprosessiin liittyvistä asioista. Koulutusta toivottiin juuri käytännön toimenpiteistä. Toimintakulttuurin muuttaminen näkyi myös sosiaalityöntekijöiden toiveissa.

4.3.1 Yhteisten koulutusten ja palaverien järjestäminen

Tutkielmaan osallistuneet sosiaalityöntekijät toivoivat yhteisiä koulutuksia ja palavereja poliisin kanssa, jotta he yhdessä oppisivat tunnistamaan lapsiin kohdistuneen väkivallan. Toiveena oli myös lisätä keinoja väkivaltaan puuttumiseen. Koulutusten ja yhteistyöpalavereiden uskotaan lisäävän tietämystä kaltoinkohtelusta, lapsen emotionaalisesta laiminlyönnistä sekä lapsesta vainon uhrina. Eräs haastateltava toivoi, että poliisi ottaisi muutakin kuin lapsen kohdistuneen fyysisen- ja seksuaalisen väkivallan tutkintaan.

Mä toivon sitten, että kun poliisi ottaa lapsen pahoinpitelyepäilyt laajempaan tutkintaan, että siihen lisätään aidosti oikeasti se yleisin kaltoinkohtelun muoto, se lapsen laiminlyönti, mikä kattaa kaikki vainon, henkisen väkivallan ja muuta. Sitteen me päästään askeleen eteenpäin. Mut just on vaan nämä fyysinen- ja seksuaalinen hyväksikäyttö mitä tutkitaan käytännössä. (SOS 3)

Haastateltava kertoo, että lapsen kaltoinkohtelua ja laiminlyöntiä pitäisi tutkia yhtä yleisesti kuin fyysistä- ja seksuaalista väkivaltaa. Hänen mielestään vasta sitten voidaan puhua edistymisestä lapsirikostutkinnassa, kun lapsen laiminlyönti tunnustetaan ja siihen puututaan. Sosiaalityöntekijä totesi haastattelun myöhemmässä vaiheessa, että lapsen laiminlyönti on yleisin kaltoinkohtelun muoto, joka valitettavan usein sivutetaan. Haastateltava toteaa, että varsinkaan toiseen vanhempaan kohdistuvan vainon vaikutusta lapseen ei tiedosteta. Sosiaalityöntekijän mukaan väkivalta ei aina näy ulospäin sillä henkisesti kaltoinkohdeltu lapsi oireilee psyykkisesti monin eri tavoin.

Sosiaalityöntekijöiden näkemyksen mukaan yhteistyöpalavereiden toivottiin laajentavan molempien ammattiryhmien tietoisuutta väkivallasta, sen eri muodoista ja siihen liittyvästä tutkinnasta ja kokonaisvaltaisista vaikutuksista uhriin. Yksi haastateltava kertoi heidän alueellaan olevan säännölliset yhteistyöpalaverit kaksi kertaa vuodessa poliisin kanssa. Poliisi ohjeistaa uusia työntekijöitä ja kertoo uusista linjamuutoksista. Tällaista toimintaa toivottiin myös muille alueille. Sosiaalityöntekijät pohtivat haastatellessani heitä, että yhteiset palaverit lisäisivät tietoa työskentelyn tueksi.

Kyllä näissä varmasti olisi tosi hyvä se, että olisi poliisin kanssa ainakin tiheämmin... Näitä on ollut kerran vuodessa, että mekin sossut saataisiin poliisilta useammin tietoa näistä, kun varmasti nämä tavatkin muuttuu useammin. [--] Meillähän on ollut näitä tämmöisiä yhteistyöpalavereita, taikka on ollut ilmeisesti näiden vyyppien ja poliisin kanssa tämä viranomaisyhteistyöpalaveri. Se on ollut silloin viime keväänä. Mää en itse ole ainakaan ollut. Tätäkin mä ihmettelin, kun me

luultiin, että tää on meille kaikille, niin täähän olikin vaan sitten vypeille tää tilaisuus. (SOS2)

Edellisessä otteessa sosiaalityöntekijä kertoi toivoneensa ja näkevänsä mahdollisuutena yhteistyöpalavereiden järjestämisen, joihin lastensuojelun sosiaalityöntekijät kutsuttaisiin. Haastateltavan aikaisempi kokemus yhteistyöpalavereista on ollut positiivinen ja hän näkee lapsirikostutkinnan kannalta yhteistyöpalaverit tärkeinä. Yhteisissä palavereissa sosiaalityöntekijä voisi saada ajantasaista tietoa poliisin toimintatavoista. Haastateltava kertoo olevansa pettynyt, koska sosiaalityöntekijöitä ei ollut kutsuttu edellisenä vuonna olleeseen palaveriin. Tilaisuus oli suunnattu vain esihenkilöille eli vastuuyksikköpäälliköille (VYP).

Haastateltavat näkivät mahdollisuutena yhteisten toimintamallien luomisen ja noudattamisen, jolloin oikeudellinen tasa-arvo toteutuisi eri aluilla ja jopa saman alueen sisällä. Hyvien työkäytänteiden ja osaamisen jakaminen eri toiminta-alueille lisää yhteistyön mahdollisuuksia ja ennen kaikkea toivoa haastavaan työhön. Vain yhden haastateltavan mielestä koulutuksia ei tarvita enää lisää tai jos niitä järjestetään, niin hän toivoi niihin edustajia myös muilta ammattialoilta.

Tiedon kulkemisen saumattomuus nähtiin yhtenä mahdollisuutena parantaa yhteistyötä tulevaisuudessa. Haastateltavien mukaan väkivaltarikostutkinnassa oli useita esteitä tiedonkululle. Yhteydenotot tiedon vaihdon osalta koettiin lähes poikkeuksetta sosiaalityöntekijälähtöisiksi. Sosiaalityöntekijöiden mukaan säännöllisten yhteistyöpalavereiden nähtiin edesauttavan tiedon kulkua. Haastatteluissa nousi esille myös tiedon välittämisen merkitys oikea-aikaisesti, jolloin molemmat ammattikunnat pääsevät tekemään omaa työtään optimaalisesti.

Tutkielmaan osallistuneiden sosiaalityöntekijöiden mukaan heidän hyvinvointinsa takaimiseksi pitäisi järjestää vaikeimmissa akuuteissa lastensuojelutapauksissa jälkipuinti-istunto, mielellään saman päivän aikana. Sama asia nousi haastatteluissa esille tulevaisuuden visiona.

Jotenkin semmoinen mulle tulee tuossa mieleen, että jos vaikka hoitaa sen poliisiviranomaisen kanssa niin kuinka mahtavaa olisi, jos pääsisi semmoiseen yhteiseen purkuun? Kun yhtä lailla molemmilla on salassapito, että eihän siinä

varmaan ... että jos on yhdessä hoidettu, niin sehän olisi kaikista hedelmällisintä...
(SOS 9)

Edellisessä otteessa sosiaalityöntekijä kertoi toivovansa poliisin kanssa yhteisestä jälkipuinti-istuntoa. Haastateltavan mielestä voisi olla molempia ammattiryhmiä hyödyttävää purkaa vaikea tilanne yhteisessä istunnossa, jossa näkökulmien vaihto voisi parantaa yhteistyön laatua ja auttaa työntekijöitä käsittelemään vaikeaa asiaa moniammatillisesti. Sosiaalityöntekijän mukaan molemmilla ammattiryhmillä on vaitiolovelvollisuus, eli hän ei nähnyt estettä yhteiselle jälkipuinnille. Haastateltavan mielestä yhteisen asian käsitteleminen tapahtuneen jälkeen olisi molemmille osapuolille antoisaa. Sosiaalityöntekijät kertoivat haastatteluissaan pitävänsä jälkipuinnin järjestämistä tärkeänä asiana ja arvelivat sen lisäävän heidän työssäjaksamistaan. Eräs haastateltava kertoi kokemuksestaan, että poliisissa vakavien tapausten jälkipuinti on järjestetty paljon paremmin kuin sosiaalityöntekijöillä.

4.3.2 Ennaltaehkäisevän työn tehostaminen

Varsinainen poliisin ja lastensuojelun välinen ennaltaehkäisevä työ nähtiin tulevaisuuden visiona. Sosiaalityöntekijät kertoivat haastatteluissa, että ennaltaehkäisevää työtä pitäisi ehdottomasti tehostaa, jolloin ikävimmiltä väkivaltatapauksilta voitaisiin välttyä. Haastateltavat nostivat esille kokemuksiaan aikaisemmasta ennaltaehkäisevästä työstä ja sen avulla saavutetuista asioista. Sosiaalityöntekijät kertoivat, että ajallisia resursseja oli säästetty kokoontumalla yhdessä väkivalta-asioiden tiimoilta.

Haastateltavat kertoivat myös, että tämä käytäntö palveli myös asiakasta hyvin, sillä muutoin asiakkaan olisi pitänyt käydä erikseen keskustelemassa molempien ammattilaisten kanssa. Perheille oli tarjottu perhekuntoutusta, päihdetyötä tai muita avohuollon palveluja, jotta isommilta haasteilta välttyttäisiin. Seuraava ote on haastattelun kohdasta, jossa keskustelimme sosiaalityöntekijän kanssa poliisin ja lastensuojelun ennaltaehkäisevän yhteistyön merkityksestä.

Parhaimmillaan se varmasti estää perhesurmia ja lapsen kuolemia, jos lähdetään ihan sieltä graaveimmasta päästä. (SOS 4)

Sosiaalityöntekijällä on selkeä näkemys ennaltaehkäisevän työn parhaista puolista. Kaikki ennaltaehkäisevän yhteistyön puitteissa tehdyt asiat eivät ole helposti mitattavissa. Joidenkin haastateltavien mukaan ennaltaehkäisevä työ turvaa myös sosiaalityöntekijän työtä. Haastateltava oli kokenut poliisin rauhoittaneen asiakasta ohjeistamalla tätä hyviin käytöstapoihin ennen sosiaalityöntekijän kotikäyntiä, jolloin asiakas oli jo rauhoittunut sosiaalityöntekijän tullessa paikalle. Myös sosiaalityöntekijää kohtaan tulleita uhkauksia käsitellään UHKAT-ryhmässä, jossa poliisi ottaa tilanteen haltuunsa sosiaalityöntekijän jatkotyöskentelyn turvaamiseksi. Seuraavassa otteessa sosiaalityöntekijä kertoo oman kokemuksensa yhteistyöstä poliisin kanssa.

No ei nyt suoranaisesti liity tähän, mutta oon ollut kerran yhden yläasteikäisen sijoitetun nuoren yhteiskuulustelussa. Siinä oli ollut tällainen pahoinpitely jupakka. Oliko niitä pahoinpitelyitä ollut kolme ja sitten yks uhri. Siinä oli kaksi ennaltaehkäisevän poliisin toiminnasta mukana, niin ne kutsui nämä kaikki nuoret samaan tilaan ja sitten joka nuorelta oli edustaja. Poliisi piti siinä alkuun puhuttelun. No ehkä mun mielestä se oli ihan puhuttelu ja hyvä näin. Poliisi kertoi suoraan aika graaveja esimerkkejä siinä, että miten ihan normaalilla lyömiselläkin voi tappaa jonkun, jos pään kolauttaa ja hän kertoi siinä 2 tosi graavia esimerkiksiäkin mitä on tapahtunut ja sitten kun hän oli pitänyt tän näin niin sen jälkeen oli myöhemmin vielä niinku yksilökuulustelut. [--] Että en tiedä oliko tää joku kokeilu vai hyödyntääkö ne tällaista. (SOS 6)

Haastateltavalla oli kokemus osallistumisesta poliisin järjestämään yhteistilaisuuteen, johon oli kutsuttu useampia samaan väkivallantekoon osallistuneita nuoria. Sosiaalityöntekijä edusti yhtä nuorta tilaisuudessa ja paikalla oli myös muiden nuorten edustajia. Poliisi oli ensin puhutellut kaikkia läsnä olevia kertoen vakavia esimerkkejä väkivallan vaaroista ja siitä, mitä yksi ainoa lyönti voi aiheuttaa. Sosiaalityöntekijä koki tilaisuuden hyvänä esimerkkinä ennaltaehkäisevästä yhteistyöstä poliisin kanssa. Sosiaalityöntekijä arveli heidän onnistuneen puhutella nuoret sellaisella vakavuudella, jotta yksikään paikalla olleista nuorista ei syyllistyisi tulevaisuudessa väkivaltaisiin tekoihin. Kaikille osallistujille tieto väkivallan vaaroista välittyi samanaikaisesti. Yleisen puhuttelumuotoisen keskustelun jälkeen tilanteessa oli siirrytty yksilökuulusteluihin, jolloin selvitettiin jokaisen nuoren osallisuutta ja vastuuta tapahtuneesta. Sosiaalityöntekijä jäi miettimään, oliko tämä vain jokin kokeilu, vai toimiiko poliisi jatkossa samalla tavalla. Hänen kokemuksensa asian käsittelystä oli hyvä.

Seuraavassa otteessa sosiaalityöntekijä kertoo poliisin ja sosiaalityöntekijän yhteispalaverista. Poliisi ja sosiaalityöntekijä miettivät mikä olisi perheelle parhaaksi tilanteessa, jossa heille on välittynyt vanhempiin kohdistunut epäily lapseen kohdistuneesta väkivallasta. Tapauksessa ei ole konkreettista näyttöä tutkinnan aloittamiselle.

[--] Aina välillä mietitään etenkin pienten lasten kohdalla, että olisiko enemmän sellainen lastensuojelun perhetyö tai joku sellainen millä voidaan puuttua vaikka kasvatustyyliin tai tapoihin kuin versus se, että tulee vaikka joku rikos sille vanhemmalle tai että hänet tuomittaisi rikoksesta, että ehkä tää on se mitä kohti ollaan menossa enemmän, että se olisi enemmän rikoksen sijasta sitten jotenkin tällaista... Että velvoitetaan sitten johonkin tukitoimeen, mikä muuttaa sitten pidemmällä aikavälillä sitten sitä vanhemman käyttäytymistä. (SOS1)

Haastateltava kertoo näkemyksensä oman alueensa toimintatavasta, jossa yhteistyö poliisin kanssa sujuu saumattomasti. Poliisit ja sosiaalityöntekijät pohtivat yhteistyöneuvotteluissa mikä palvelu perhettä tukisi parhaiten, jotta väkivallan uhkaa ei olisi. Oikean tukimuodon avulla pyritään vaikuttamaan aikuisen käyttäytymismalleihin, jolloin voidaan mahdollisesti ennaltaehkäistä vanhemman syyllistyminen rangaistavaan tekoon. Ennaltaehkäisevän yhteistyön avulla pyritään myös laatimaan pidemmän aikavälin suunnitelmia lapsiperheen tukemiseksi.

4.3.3 Toimintakulttuurin muuttaminen

Eräs haastateltava näki toimintakulttuurin muutoksen avaavan mahdollisuuksia hyvälle yhteistyölle. Poliisilta hän peräänkuulutti heidän väkivaltarikostutkintansa vaikuttavuuden arvioita. Haastateltavan mielestä poliisiin pitäisi ottaa pöytälaatikostaan esiin tilastoja lapsirikostutkinnasta sekä siitä, kuinka moni tutkintaan tullut asia on mennyt eteenpäin ja kuinka moni lapsi on saanut oikeutta. Haastateltava oli lukenut vastikään Helsingin Sanomista jutun, jonka mukaan poliisi selvittää vain viisi prosenttia perheväkivaltaa koskevista tapauksista. Sosiaalityöntekijä kertoi mielipiteenään, että lapsiin kohdistuvista väkivaltarikoksiin liittyvistä tutkintapyynnöistä pitäisi tehdä vaikuttavuuden arvio ja sen kautta tutkimatta jääneiden tapausten määrä saataisiin julkiseen tietoon. Haastateltavan mielestä sen jälkeen voitaisiin kehittää uudenlaisia toimenpiteitä lapsiin kohdistuvissa rikosasioissa.

Sosiaalityöntekijöiden ajatus oman toiminnan muuttamisesta tuli esille joissakin haastatteluissa. Yksi haastateltava koki, että olisi hyvä laittaa lapseen kohdistuvaan väkivaltarikostutkintapyyntöön mukaan kaikki edelliset tutkintapyynnöt, jolloin poliisillakin olisi heti kokonaiskäsitys tutkittavasta asiasta. Rikostutkintaprosessiin liittyviä tietoja voi myös aktiivisemmin kysellä itse, jos tietoa ei muilta ammattilaisilta tule. Humpin ja Ellosen (2010, 224) tutkimuksen mukaan sosiaalityöntekijät eivät saaneet koskaan lapsen rikostutkintaan liittyviä tietoja automaattisesti. Tietojen saaminen oli täysin kiinni sosiaalityöntekijän omasta aktiivisuudesta.

Olen itse tosi tarkka siitä, että turvaan mun oikeusturvan sillä, että mää teen mieluummin liian herkästi tutkintapyyntöjä, kuin liian löyhästi, että onpahan ainakin sitten näyttöä siitä, että on otettu vakavasti ja viety asiaa eteenpäin. (SOS 7)

Kyseisen otteen sosiaalityöntekijän kertoma tapa huolehtia omasta oikeusturvastaan on tutkintapyynnön tekeminen, kun pienikin huoli väkivallasta herää. Tutkintapyyntö vie häneltä vastuun rikosasiaan liittyen, kun hän ohjaa asian poliisille ja tapausta ryhdytään selvittämään. Sosiaalityöntekijänä hänen tehtävänä on suojella lasta lastensuojelulain puitteissa ja poliisi hoitaa tutkintapyynnön selvittelyä. Valtaosa haastateltavista kertoi toimivansa samalla tavalla. Vaikka suurin osa sosiaalityöntekijöistä kertoi tekevänsä tutkintapyyntöjä usein, ne johtivat harvoin esitutkintaan tai etenivät syyttäjän arvioitavaksi. Sosiaalityöntekijät kertoivat toivovansa, että myös poliisit muuttaisivat omaa toimintakulttuuriaan lapsiin kohdistuvissa väkivaltarikostutkintaprosesseissa. Eräs haastateltava ihmetteli miksi yhteistyötä ei toisilla alueilla ole.

Niinku ei hyvänen aika. Miksei sieltä voi antaa niitä tutkijoiden puhelinnumeroita ja ruveta tekemään sitä. Pitää yhteisiä palavereita, käydä kahvilla, tutustua... Yhteistyö lähtee johtajista. Aivan järkyttävä... , mutta tuo on johtamisen tason asia... siellä pitäisi poliisin ja sosiaalitoimen johdon lyödä viisaat päät yhteen. Täähän on yhteinen ongelma. (SOS 4)

Sosiaalityöntekijä kertoo kokevansa yhteistyön mahdollisuutena ja voimavarana lapsirikostutkinnassa. Hän ihmetteli, miksi yhteistyön tekeminen on niin haastavaa. Sosiaalityöntekijällä oli keinoja yhteistyön luomiseen ja hän näki ne visiona. Samalla hän totesi, että toimintamallien uudistaminen ja käytänteiden muuttaminen vaatii molempien ammattiryhmien johtajien yhteisen tahtotilan. Yhteistyön puutteen hän kokee haasteena ja toivoo toimintakulttuuriin muutosta, jotta tulevaisuus voidaan nähdä valoisampana.

Yhteenvetona yhteistyön mahdollisuuksista, sosiaalityöntekijät näkivät tärkeinä yhteisten palaverien ja koulutusten järjestämisen. Niiden avulla saataisiin lisää tietoisuutta väkivaltarikosten luonteesta ja niiden aiheuttamista vakavista fyysisistä- ja psyykkisistä vaurioista. Yhteisiin palavereihin ja neuvotteluihin liitettiin tiedon saumaton kulku, jotta kumpikin ammattiryhmä voi tehdä omaa työtään oikea-aikaisesti. Sosiaalityöntekijät kaipaavat poliisin kanssa yhdessä toteutettavaa jälkipuintia vakavien lastensuojelutapausten jälkeen. Vakavien tilanteiden oikea-aikainen läpikäyminen saattaisi haastateltavien mukaan auttaa sosiaalityöntekijöitä jaksamaan työssään. Haastateltavat pitivät ennaltaehkäisevää työtä tärkeänä vakavampien rikosten ehkäisyssä. Sitä olisi haastateltavien mielestä hyvä lisätä ja jatkaa resurssien sallimissa rajoissa. Hyvän yhteistyön toteutumisen ja ylläpitämisen kannalta sosiaalityöntekijät näkivät visiona toimintakulttuurin muuttamisen. Toimintakulttuurin muutoksella pyritään lisäämään yhteistyötä puolin ja toisin sekä viemään pienimmätkin asiat poliisitutkintaan, jotta lapset saavat oikeutta.

4.4 Olennaiset uhkakuvat

Haastateltavat näkivät yhteistyössä poliisin kanssa myös runsaasti uhkakuviksi luokiteltavia asioita. Analyysin tuloksena esiin nousi neljä uhkakuvaa, joita olivat tutkintapyyntöjen tutkimatta jättäminen, yhteistyön puuttuminen, poliisin ja sosiaalityöntekijöiden resurssipulan kasvaminen ja tiedonkulun heikentyminen. Näiden teemojen alle kytkeytyy runsaasti alateemoja, joita käsittelem tässä luvussa. Teemat ovat hyvin samantyyppisiä, joita aineistosta nousi yhteistyön haasteina, mutta pääteemat nousivat uhkakuviksi myös tulevaisuudessa, mikäli niihin ei tule muutosta.

4.4.1 Tutkintapyyntöjen tutkimatta jättäminen

Lähes kaikkien haastateltavien mielestä lapset jäävät usein ilman oikeutta. Sosiaalityöntekijöiden näkemysten mukaan poliisille toimitettu tutkintapyyntö lapsen kohdistuneesta väkivaltarikosepäilystä todetaan poliisin osalta liian usein aiheettomaksi. Sosiaalityöntekijät kokevat hyvän yhteistyön uhkana, ettei poliisi tutki kaltoinkohtelun heikoimmin

tunnistettuja muotoja. Esiselvitystä tai esitutkintaa ei käynnistetä läheskään kaikista tutkintapyyntöistä, vaikka sosiaalityöntekijällä on lapsesta erittäin suuri huoli. Haastattelujen perusteella varsinkin pienten lasten tuottama kertomus väkivallasta tai sen aiheuttama psyykkinen oireilu jää vaille riittävää näyttöä, jotta poliisi ottaisi tapauksen esitutkintaan esiselvityksen jälkeen. Jos tutkintapyyntö otetaan laajempaan esitutkintaan, on sosiaalityöntekijöiden kokemuksen mukaan erittäin harvinaista, että asiat etenisivät tutkinnan jälkeen syyteharkintaan. Haastateltavat kokevat lasten auttamatta ja oikeudetta jäämisen sekä traumatisoitumisen lasten kasvua ja kehitystä vaurioittavina tekijöinä. Lapsen laiminlyönnillä ja kaltoinkohtelulla on tutkimusten mukaan vakavat seuraukset (Söderholm & Poli 2012, 88).

Haastateltavilla oli suurin huoli lapsiin kohdistuvista väkivaltaepäilyistä henkisen väkivallan, emotionaalisen laiminlyönnin ja vainon osalta. Ylipäätään rikoslaki koetaan niin tiukaksi, ettei sosiaalityöntekijöiltä löydy ymmärrystä, miksi joku tutkintapyyntö ei päädy syyttäjälle asti. Ihmettelyä herättää myös se, ettei lapseen kohdistuneessa väkivallassa kuulustella vanhempaa sisarusta, vaikka hän voisi olla todennäköinen silminnäkijä. Seuraavassa otteessa sosiaalityöntekijä pohtii omia toimintatapojaan, toimiiko hän lapsen edun mukaisesti, kun hän toimittaa tutkintapyyntönsä poliisille.

No kuitenkin koen, että mä puolustan lasten oikeuksia. Mä kirjoitan perustelut ihan vankasti. Pyydän lausunnot ja kaikkea. Mä lähetän ne poliisille, että mä en laita sinne sutta ja sekundaa. Mulla on nyt semmoinen helppo paketti sinne just. Niin että mä vielä korostan, että nyt varmasti on kaikki mitä ne tarvitsee ja yhteystiedot siellä lautasella nokan eteen, että tehkää tällä jotakin... Kaikki koulun yhteystiedot ...kaikki.... mutta mikään ei etene. (SOS 3)

Haastateltava kertoo omista toimintatavoistaan tutkintapyyntöjen osalta. Hän on hyvin turhautunut yhteistyön puutteeseen ja siihen, etteivät lapset saa ansaitsemaansa oikeutta. Sosiaalityöntekijä kokee tekevänsä kaiken mahdollisen tutkinnan kohteena olevan lapsen eteen, jotta poliisin olisi helppoa suorittaa esitutkinta ja asia etenisi oikeusteitse. Sosiaalityöntekijän kertomuksesta välittyy katkeruus siitä, että hän uhraa omaa työaikaansa tutkintapyyntönsä tekemiseen ja siihen liittyvien asiakirjojen kokoamiseen, tuloksetta.

Haastateltavien mielestä yhteistyön riskitekijöinä näyttäytyvät alueelliset erot ja toimintatavat, mutta myös poliisin persoonan ja henkilökohtaisten asenteiden on koettu olevan eräänlaisena esteenä tutkinnan etenemiselle. Laki on kuitenkin se mikä poliisinkin työtä

määrittää, joten uhka henkilökohtaisten asenteiden vaikutuksesta tutkintaan koetaan suorastaan karmivana. Useissa tutkinnoissa vedetään haastateltavien mielestä vesiperä. Eräs sosiaalityöntekijä kääntää kuitenkin tämän puutteen mahdollisuudeksi lapsen kannalta.

Vaikka vanhemmat ja lakimies toteavat, että eihän tää nyt johtanut mihinkään, niin aina se hallinto-oikeus muistuttaa, vaikka ei ole tullut poliisista mitään päätöstä, niin se ei silti poista sitä mitä lapsi on kokenut. Pitää erottaa rikosprosessit lastensuojeluprosessista. (SOS 3)

Haastateltava kertoo lapsen oikeudesta tulla autetuksi lastensuojelullisin keinoin riippumatta rikostutkinnan tuloksesta. Lapsen kokemus väkivallasta voi olla erittäin vaurioitava ja lastensuojelun on kyettävä turvaamaan lapsen tasapainoinen kasvu ja kehitys. Huolestuttavaa silti on, että rikoksiin puuttuminen nähtiin haastatteluissa yleisesti erittäin kehnona. Eräs haastateltava pohti sitä, että kun lapsen vanhempi ei saa syytettä, väkivalta mahdollisesti toistuu jonkin ajan kuluttua. Tämä aiheuttaa ison haasteen lastensuojelulle ja ennen kaikkea lapselle.

Eräänlaisena uhkana nähdään myös lapsen oikeus olla puhumatta tai suostumatta rikostutkintaan liittyvään oleelliseen tutkimukseen. Erään haastateltavan mukaan 11-vuotiaalla tytöllä oli ollut seksisuhde 23-vuotiaaseen mieheen. Asia jäi tutkimatta, koska tyttö ei suostunut kertomaan mitään, eikä suostunut SERI-tutkimukseen eli seksuaalirikostutkintaan oikeuspsykiatrisella osastolla. Sosiaalityöntekijän kokemus oli, että joissakin asioissa ihmisten itsemääräämisoikeudet kääntyvät heitä itseään vastaan.

4.4.2 Yhteistyön puuttuminen

Pieni osa haastatteluun osallistuneista totesi, että yhteistyötä poliisin kanssa ei ole juuri lainkaan tai sitä ei totaalisesti ole. Yhteistyön puute on valtava uhka kummankin ammattiryhmän työskentelylle nyt ja tulevaisuudessa. Erään haastateltavan näkemys lastensuojelun ja poliisin välisen yhteistyön laadusta kertoo miltä yhteistyö voi ikävimmillään näyttäytyä.

Pistit pahan. Mä en nyt... mulla ei ole hyviä yhteistyökokemuksia. Siis mulla ei vaan ole hyviä yhteistyökokemuksia. Sitten mä oon miettinyt, että voisinko mä tehdä toisella tapaa... (SOS 3)

Sosiaalityöntekijä kertoo kokeneensa, että hänellä ei ollut lainkaan hyviä yhteistyökokemuksia poliisin kanssa. Sosiaalityöntekijä oli työskennellyt lastensuojelussa miltei kaksikymmentä vuotta. Hän oli hyvin pahoillaan siitä, ettei yhteistyötä ole, eikä hän jaksanut uskoa, että sitä olisi lähitulevaisuudessakaan. Hän oli miettinyt miten voisi itse edesauttaa yhteistyön rakentamista. Useamman haastateltavan mielestä lapsen etua rikotaan monin tavoin, mutta myös laissa määritelty yhteistyövelvoite on osittain unohdettu.

Erään sosiaalityöntekijän haastattelussa ilmeni, että hänen huostaanottamaan lapseen oli kohdistunut jokin lapsikaappausjuttu ja hän luki lehdestä lapsen saaneen isot korvaukset. Kukaan ei ollut vastuusosiaalityöntekijälle ilmoittanut rikostutkinnasta. Hänellä ei myöskään ollut tietoa missä tuomioistuimessa asiaa oli käsitelty, eikä hänelle ollut tiedotettu oikeudenkäynnin ajankohdasta, saati ratkaisusta. Sosiaalityöntekijä ei tiennyt, mihin lapselle kuuluvat korvaukset oli maksettu. Haastateltava kokee yhteistyön poliisin kanssa suorastaan alkeelliseksi.

Toisella sosiaalityöntekijällä oli kokemus poliisin välinpitämättömästä asenteesta väkivaltaa kohdanneen pienen lapsen tutkintapyyntöä kohtaan. Lapsesta oli tehty useita lastensuojeluilmoituksia päiväkodista ja niistä oli myös tehty tutkintapyyntöjä.

[--] Oli usean vuoden ajalta tehty lastensuojeluilmoituksia, että on löytynyt semmoisia epämääräisiä mustelmia lapsesta eri puolilta kehoa ja osa saattaa olla semmoista, että kovakouraisesti tartuttu kiinni ja retuutettu, mutta sitten oli päiväkodissa epäilyä, että lasta on lyöty esimerkiksi takapuoleen ja sitten mä tein sen tutkintapyyntöni, niin oikeuspsykiatrialla kun oli haastattelut, niin poliisi vähän niinku suuttukin ja se sanoi, että minkä ihmeen takia teette näitä, että heillä on pöytä näitä täynnä ja tää ei kuulu heille ja että on kyllä kummallista että nykyään ei saa lapsille vanhempi tehdä yhtään mitään, että eihän tää nyt ole oikein että joku vanhempi ei saa koskea lapseen, että miten niitä lapsia sitten kasvatetaan... ja mä olin tosi hämmentynyt tästä reaktiosta ja mulla meni pasmat siinä sekaisin ja mä olin ihan että miten voi poliisina noin reagoida ja mä sitten yritin sille perustella sitä kantaa että miksi me lastensuojelusta ajatellaan että kuritusväkivalta on kaltoinkohtelua ja on väärin ja... Sitten yritin tuoda sille poliisille esiin, että lapsia voi kasvattaa myös eri tavalla, että ei tarvitse todellakaan fyysisen kurituksen kautta niitä kasvattaa ja sen poliisin suhtautuminen minuun oli tosi semmoista ylimielistä ja halveksivaa ja hän niin kun naurahteli, tuhahteli ja pyöritteli silmiään. Ja erikoista oli vielä se, että tähän ei ollut mikään hirveän vanha poliisi, hän oli naispuolinen poliisi ja tiesin sitten, että hänelläkin on pieniä lapsia, mikä

herätti sitten minussa lastensuojelun sosiaalityöntekijänä huolen, että miten hän sitten kotona kasvattaa niitä omia lapsiansa, kun hänen asenteensa on tällainen... (SOS 7)

Edellisen otteen mukaan sosiaalityöntekijä kokee tulevaisuuden uhkana maailman raaisutumisen ja ammattilaisten kyynistymisen. Haastateltava oli järkyttynyt poliisin reaktiosta lapsen pahoinpitelyepäilyä kohtaan. Tiettyjen asioiden päivittäinen kohtaaminen työssä turruttaa ja työstä voi kadota ammatillisuus. Sosiaalityöntekijää mietitytti poliisin suhtautuminen aikuisen oikeuksiin rajoittaa lasta. Haastateltavalla oli herännyt huoli poliisin omista lapsista ja heidän saamastaan kasvatuksesta. Sosiaalityöntekijä pohti miten lapset saavat oikeutta, jos ammattilaisten ajatusmaailma on näin vinoutunut.

4.4.3 Sosiaalityöntekijän ja poliisin resurssipulan kasvaminen

Haastateltavat kokivat, että kasvava resurssipula poliisissa ja sosiaalityössä nähtiin yhtenä merkittävänä riskitekijänä, jolla voi olla yhteys jopa vakaviin lapsisurmiin. Yllättävän usein lapsen saadessa surmansa selvitetään, uutisoidaan ja kyseenalaistetaan, tekikö sosiaalityöntekijä virkavirheen. Sosiaalityöntekijän työ on haastattelujen perusteella muutenkin henkisesti kuormittavaa. Lähes kaikkien haastateltavien mielestä, kun jotain todella ikävää tapahtuu, syyllistä laiminlyöntiin etsitään lastensuojelusta. Sosiaalityöntekijöitä mietitytti miksi päivähoidon, koulun tai poliisin osallisuutta lapsisurmiin ei nosteta mediassa samalla tavalla esiin. Toisaalta haastateltavat kokivat lastensuojeluun kohdistuvan tutkinnan myös aiheellisena.

Kyllä se mun mielestä se lastensuojelunkin osuus pitää penkoa ja sitä kautta voi saada esimerkiksi rahoitusta tälle koko toiminnalle lisää, että osoitetaan ne selkeät epäkohdat ja semmoiset. Pitää sitä lastensuojelunkin pystyä katsomaan rehellisesti sitä prosessia ja sitten muuttaa sitä, ettei semmoisia enää tapahtuisi. (SOS 4)

Edellisen otteessa sosiaalityöntekijän kertoi näkemyksensä, että hänen mielestään kaikissa vakavissa lapsiin kohdistuvissa väkivaltatapauksissa tai lapsisurmissa pitää selvittää myös lastensuojelun osuus perusteellisesti. Sen lisäksi hän toivoo myös muiden lapsen asioissa mukana olleiden työntekijöiden osallisuuden selvittämistä. Hänen mielestään vain perusteellisen selvittelyn avulla virheistä voidaan oppia ja ennaltaehkäistä lapsisurmia. Haastateltava kertoi myös näkemyksensä sosiaalityöntekijöiden resurssien

puutteesta ja palkkauksesta. Mikäli selvityksissä nousee esiin työntekijöiden ylikuormitus, suuret asiakasmäärät ja huono palkkaus, asiat pitää pyrkiä korjaamaan niin, että saadaan riittävästi työntekijäresurssia alalle. Seuraavassa otteessa haastateltava tarkentaa vielä sosiaalityön olemusta.

Lastensuojelun sosiaalityö on niin vaikea työ, että se pitäisi resursoida maailman parhaiten, siitä pitäisi maksaa maailman parasta palkkaa ja se on niihin tärkeää työtä...Eli oikeasti kyllä mä ajattelen, että se on välillä vaikeampaa, kun tuomarin homma. Sekin pystyy istumaan siellä pöydän takana, niin sen sossun pitää mennä sinne niitten koteihin oikeasti vääntämään ja henkensä kaupalla tehdä tommoista duunia. Niin, arvostan kyllä niin paljon. (SOS 4)

Sosiaalityöntekijä kertoi näkemyksensä ongelman ytimeistä. Työntekijöitä ei saada alalle ennen kuin työolot, riittävät henkilöstöresurssit ja palkkaus ovat kohdallaan. Sosiaalityöntekijä kokee tärkeänä myös työturvallisuuden puuttumisen. Haastateltavan näkemyksen mukaan näihin uhkakuviin olisi tulevaisuudessa myös vastattava, mikäli lastensuojelun kaaoksesta halutaan selvittää.

Yleisesti sosiaalityöntekijät kokivat yhteistyön esteenä työmäärän kasvun ja perustyön jäämisen uusien hyvinvointialueuudistusten tuomien vaatimusten jalkoihin. Työn fokus katoaa, kun aikaa ei ole varsinaiseen lastensuojelutyöhön, saati yhteistyöhön vaativissa tutkintaprosesseissa. Sosiaalityöntekijät vaihtuvat usein ja kaikkia virkoja ei saada täyteen. Sosiaalityöntekijöitä uhkaa joidenkin haastateltavien mielestä lisääntynyt työuupumus ja akuutti työntekijäpula.

Haastatteluissa nousi esille myös huoli poliisin jaksamisesta. Resurssipula näkyy erityisesti yhteistyön haasteina ja savuttamattomuutena. Toisilla toiminta-alueilla poliisia oli vaikea saada mukaan kotikäynneille ja yhteistyöhön yleensä. Sosiaalityöntekijöiden pelkona oli, että jos resurssit vähenevät entisestään, miten yhteistyötä voidaan tulevaisuudessa tehdä.

Tää on ihan niinku lapsen kengissä täällä. Mä uskon, että moni poliisi on ihan sama mieltä. Mä en ehkä usko, että olisi mitään vastakkainasettelua, että siellä on varmaan vanhat rakenteet ja linjaukset. Mä uskon, että moni poliisi kärsii tästä samasta tilanteesta. Siellä ei ole ehkä areenaa puhua. Mä uskon, että ne näkee tän saman haasteen. (SOS 3)

Sosiaalityöntekijä kertoi näkemyksensä yhteistyöstä poliisin ja sosiaalityön välillä. Yhteistyö on haastateltavan mukaan jossain päin Suomea aivan alkutekijöissään. Sosiaalityöntekijä kokee poliisin sisäiset toimintatavat vanhanaikaisiksi ja toimimattomiksi. Haastateltava on myös sitä mieltä, että moni poliisi haluaisi muuttaa käytänteitä, mutta heillä ei ole mahdollisuuksia vaikuttaa asiaan. Lisäksi haastateltava uskoo, että myös poliisit kärsivät vallitsevasta tilanteesta ja resurssipulasta. Sosiaalityöntekijä toivoo, että tulevaisuudessa myös poliiseilla olisi mahdollisuus vaikuttaa henkilöstöresursseihinsa, jotta asioihin saataisiin positiivinen muutos, eikä tilanne kehittyisi pahempaan suuntaan.

4.4.4 Tiedon kulun heikentyminen

Tiedon välittämisellä on lapsen turvallisuuden kannalta lastensuojelun ja poliisin välisessä yhteistyössä haastateltavien mukaan iso merkitys. Haastateltavat kertoivat, että jos lapsi joutuu elämään päiviä, viikkoja tai kuukausia järkyttävissä olosuhteissa niin, ettei ilmoitusta tule lastensuojeluun, voi se olla erittäin vahingollista lapsen kasvun ja kehityksen kannalta. Tiedonkulkua hidastaa huono yhteistyö poliisin tai jonkin muun tahon kanssa. Useampi haastateltava kertoi lastensuojeluilmoituksiin liittyvistä viiveistä poliisin osalta. Yksi haastateltava kertoi saaneensa juuri kolmen kuukauden viiveellä lastensuojeluilmoituksen nuoren itsensä tekemästä väkivallanteosta. Haastateltava kertoi, että oli täysin epärelevanttia alkaa tässä vaiheessa käymään asiaa läpi nuoren kanssa.

Toinen haastateltava totesi, että tutkintapyynnön jälkeen hän toivoisi saavansa edes jotain tietoa oman työn tueksi, sillä hän koki tiedolla olevan merkitystä joidenkin lastensuojeluprosessien käynnistämiseen.

Ensinnäkin jos me tehdään se tutkintapyyntö sinne poliisiin, niin kyllä mä ajattelen, että se olisi tosi tärkeätä, että se poliisi siinä vaiheessa ilmoittaa meille, että nyt voitte jatkaa sitä omaa... tai että tulisi vaikka joku semmoinen viesti, että nyt lapsen asia on tutkinnassa ja mahdollinen käsittely on silloin ja silloin. Minusta se selkeyttäisi niinku sitä on mun omaa prosessia, että mä en joka päivä mieli, että hetkinen, missähän vaiheessa tää on. (SOS 2)

Edellisessä otteessa sosiaalityöntekijä kertoo kokevansa yhteistyön puutteena ja uhkana, jos poliisi ei anna tutkinnan etenemisestä tietoa. Pahimmillaan tiedon puute estää lastensuojelun työntekijää toimimasta oikea-aikaisesti ja lapsen edun mukaisesti. Jos

esimerkiksi vanhempaa kuullaan lapsen kohdistuneesta väkivaltarikosepäilystä, olisi lastensuojelun hyvä tietää milloin kuuleminen tapahtuu, että he voivat taata lapsen turvallisuuden kotioloissa. Otteen ulkopuolella käydyssä keskustelussa sosiaalityöntekijä kertoo kokeneensa tiedon kulun heikentyneen nykyisen toimintamallin mukaan.

Uhkakuvana nähdään myös huostaanotetun lapsen kotiharjoittelut ja toisen vanhemman tapaamiset, jos informaatio lapsen vanhemman tilanteesta ei kulje lastensuojeluun. Poliisilla voi olla tietoa esimerkiksi vanhemman olinpaikasta, eli onko vanhempi pidätettyä vai siviilissä. Poliisi ei sosiaalityöntekijöiden mukaan aina kerro vanhempaan liittyviä asioita, vaikka heillä tarvittava tieto olisi. Kun lapsi päästetään tapaamiseen ja tapahtuu jotakin todella ikävää, syy on lastensuojelun, jolla tarvittavaa tietoa vanhempaan liittyen ei ole ollut. Humpin ja Ellosen (2010, 223) tutkimuksen mukaan poliisi voi Julkisuuslaki 24 §1. momentin mukaan antaa tietoa sosiaaliviranomaisille, vaikka esitutkinta olisi käynnissä. Tietojen puuttuminen vaikeuttaa lastensuojelullisia toimia esimerkiksi tapauspäästöksiin liittyen.

Joidenkin haastateltavien kertoman mukaan rikostutkintaan liittyvän tiedon kyselemisestä oli aiheutunut tahatonta mielipahaa. Haastateltava oli kysellyt poliisilta tietoa lapsen vanhemman kiinniottamisesta, koska oli valmistellut lapsen huostaanottoa. Poliisi oli tokaissut hänelle, ettei asia kuulu sosiaalityöntekijälle ja oli kysellyt työntekijän esihenkilön nimeä. Poliisin tarkoituksena oli ottaa yhteyttä sosiaalityöntekijän esihenkilöön ja kertoa kuinka ammattitaidoton sosiaalityöntekijä hänen mielestään oli. Tutkielmaan osallistuneista valtaosa näkee uhkana, jos tiedon kulku katkeaa poliisin ja sosiaalityöntekijän välillä. Lapset asetetaan tällöin tietynlaisiksi koekaniineiksi tapaamistilanteissa ja heidän kestävyyttään mitataan lasten hyvinvoinnin kustannuksella.

Yhteenvetona yhteistyön uhkakuvista sosiaalityöntekijöille näyttäytyi, että valtaosa sosiaalityöntekijöiden tekemistä väkivaltarikostutkintapyynnöistä jätetään tutkimatta, jolloin lapset eivät saa ansaitsemaansa oikeutta. Lapsia ei yksikertaisesti kuulla, tai asiat eivät etene esiselvityksen jälkeen esitutkintaan, syyttäjälle tai tuomioistuimeen saakka. Sosiaalityöntekijöiden ja poliisin välinen yhteistyö nähdään joillakin alueilla puutteellisena, lähes olemattomana ja sitä pitäisi haastateltavien mielestä kehittää. Sosiaalityöntekijöiden ja poliisien resurssipulan koettiin kasvavan ja aiheuttavan todellisen uhkan yhteistyön onnistumiselle. Tiedon kulun koettiin heikentyneen ja se hankaloitti sosiaalityöntekijän

työtä lasten ja vanhempien tapaamisiin liittyvissä asioissa sekä tiettyjen lastensuojeluprosessien käynnistämiseksi. Haastateltavat kokivat, että mikäli sosiaalityöntekijä ei saa tietoa huoltajan tilanteesta lapsi voidaan asettaa tahattomasti vaaraan.

5 Tutkielman johtopäätökset ja pohdinta

Tutkielman tarkoituksena oli tarkastella lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden ja poliisin välistä yhteistyötä lapsiin kohdistuvissa väkivaltarikostutkintaprosesseissa. Tarkempaan tutkimustehtävänä tarkastelin millaisena sosiaalityöntekijöiden ja poliisien välinen yhteistyö näyttäytyi sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta. Suoritin aineiston hankinnan Teamsin välityksellä haastatteleamalla yhdeksää sosiaalityöntekijää, jotka työskentelivät eri puolilla Suomea. Tulosten mukaan haastateltavien kokemukset poikkesivat tietyiltä osin jopa merkittävästi toisistaan. Tutkielman tulokset muodostuivat SWOT-analyysin avulla.

5.1 Yhteenveto tuloksista

Tutkielmassa haastateltavina toimineet lastensuojelun sosiaalityöntekijät kokivat moniammatillisen yhteistyön laadukkaana silloin, kun toisten ammattilaisten työtä kunnioitetaan ja arvostetaan. Laadukkuuteen liitettiin esteetön tiedonkulku ja konsultointimahdollisuus vaikeissa tilanteissa. Sosiaalityöntekijöiden haastatteluista ilmeni, että yhteistyötä selkeytti yhteisten toimintaohjeiden ja -mallien, kuten konsultaatiopuhelimen käyttöön ottaminen. Mönkkösen ym. (2019, 8–9) mukaan moniammatillisesta yhteistyöstä on edelleen liian vähän tietoa. Sen laadukkuus riippuu paljolti osallistujien sitoutumisesta yhteistyöhön. Tutkielman tulosten mukaan laadukasta yhteistyötä kuvasi myös yhdessä tehtävä ennaltaehkäisevä työ perheiden kanssa. Sosiaalityöntekijöiden näkemyksen mukaan sitä pitäisi kuitenkin lisätä. Yhteistyölle on asetettu laissa velvoite (Hallintolaki 6.6.2003/434, 10 §).

Yhteistyön heikkouksina aineistosta nousi esiin, kuinka lähes kaikki haastateltavat kertoivat kokevansa väkivaltarikostutkinnan aiheuttavan sosiaalityöntekijöiden ja poliisin väliseen yhteistyöhön eettistä ristiriitaa erilaisine ohjeistuksineen. Yleisenä sääntönä pidetään, että jos epäillä lapsen joutuneen vanhempansa väkivallan kohteeksi, lastensuojelu ei saa kertoa huoltajille tutkintapyynnön tekemisestä ilman poliisin lupaa. Barnahus-hanke (2023, 12) loi ammattilaisille toimintaohjeen lapseen ja nuoriin kohdistuvan väkivallan tilanteisiin. Toimintaohjeen mukaan kaltoinkohtelusta epäiltyä olevalle

vanhemmalle menevä tieto lapsen kertomuksesta voi asettaa lapsen vaaraan. Tällöin lapsen puheisiin voidaan pyrkiä vaikuttamaan, tai epäily voi tuhota olemassa olevaa todistusaineistoa. Tutkinnan suojaamiseksi on sovittava toimintatavoista poliisin kanssa. (Mt.,12.) Aineiston tuloksena ilmeni, että lastensuojelussa olisi välttämätöntä tietää, milloin vanhempaa tai läheistä henkilöä kuullaan väkivaltaepäilyyn liittyen, sillä lapsi saattaa joutua tällöin jopa vaaran läheisen osalta.

Tutkinnasta vaikeneminen on tutkielmaan osallistuvien sosiaalityöntekijöiden mielestä haastavaa, jos työskentelyä lapsiperheen kanssa tehdään koko ajan. Ellonen ja Rantaeskola (2016, 36–37) toteavat sosiaalityöntekijöiden ja poliisien välisestä yhteistyöstä, että ohjeistuksista tulee sopia, jotta kumpikin ammattikunta tietää mitä he saavat tehdä ilman, että toisten ammattilaisten työlle ei aiheudu vahinkoa. (Mt., 36–37.) Eettistä ristiriitaa aiheutti aineiston mukaan myös poliisin velvollisuus kertoa lapselle kuulustelussa hänen oikeutensa olla kertomatta tapahtuneesta väkivaltarikosepäilystä. Tulosten mukaan lapsi on lojaali omille vanhemmilleen ja saattaa pelätä puhumisensa seurauksia. Aineiston mukaan lapsi jättää pelon vuoksi kertomatta väkivaltakokemuksestaan eikä asiaa voida tutkia. Tutkimatta jättäminen ei aineiston mukaan silti poista lapsen ikäviä kokemuksia, joita voi sosiaalityöntekijöiden mielestä olla haastavaa työstää.

Tulosten mukaan yhteistyön haasteena ja uhkana nähdään molempien ammattiryhmien heikot työntekijäresurssit. Tulosten mukaan yli puolet haastateltavista koki, ettei yhteistyölle jäänyt aikaa, eikä lievimpiä lapsiin kohdistuvia väkivaltarikoksia ehditä selvittää. Resurssipula aiheuttaa väkivaltarikostutkinnassa kohtuuttomia viiveitä ja tutkielman tulosten mukaan joissakin rikostutkintatapauksissa asian eteneminen useampaan oikeusasteeseen voi kestää useampia vuosia (THL 2020). Ellonen ja Rantaeskola (2016, 36–37) toteavat, että rikostutkinnan pitkittyessä myös lapsi ja perhe joutuvat kärsimään epätie-toisuudesta kohtuuttomasti.

Tulokset osoittivat, että eri hyvinvointialueilla toimintatavat poikkeavat toisistaan. Jos-sain päin Suomea poliisin ja lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden välistä yhteistyötä ei ollut lainkaan. Toisella alueella yhteistyö koettiin erittäin laadukkaana ja yhteistyötä tehtiin lähes jokaisessa lapseen kohdistuvassa väkivaltarikostutkintaprosessissa. Merkittävä havainto oli, että poliisin persoonallisuudella asian tutkintaan ottamisella nähtiin olevan

iso merkitys. Laki on kaikilla sama, eli henkilön omat intressit eivät saisi vaikuttaa tutkintapyyntöön etenemiseen.

Tutkimusaineiston mukaan tiedonkulku koettiin yhteistyön haasteeksi, mutta myös uhkaksi. Tutkielmassa ilmeni, että joillakin hyvinvointialueilla tieto ei kulje poliisin ja sosiaalityöntekijän välillä juuri lainkaan. Tämä vaikeuttaa oleellisesti kummankin ammattiryhmän työtä. Sosiaalityöntekijöiden kokemus oli, että tiedon oikea-aikainen jakaminen on laadukkaan yhteistyön ehdoton edellytys.

Tutkielman tulosten mukaan vakavimmaksi uhkaksi muodostui, etteivät lapset saa kokealleen väkivallalle oikeutta. Tuloksista ilmenee, että lasten tutkintapyyntöt jäävät haastateltavien kokemusten mukaan lähes kokonaan selvittämättä, varsinkin jos he ovat joutuneet psyykkisen väkivallan, laiminlyönnin tai vainon kohteeksi. Söderholm ja Politi (2012, 77) ovat todenneet, että laiminlyöntiä on haasteellista tunnistaa ja mitata eikä sen seurauksista tai määritelmistä ei ole tarkkoja tietoja.

Myös Fadjukoff ja Harrikari (2020, 42) toteavat tutkimuksessaan, että suurin osa lapsiin kohdistuvista väkivalta- ja seksuaalirikoksista ei päädy poliisin tietoon. Tutkimatta jättäminen johtuu aineiston pohjalta siitä, että lapsen kaltoinkohtelua ja laiminlyöntiä ei selkeästi tunnisteta, tai niihin ei puututa riittävästi. Kaltoinkohtelu on yleisin lapsiin kohdistunut väkivallan muoto. Poliisi puuttuu vakavampiin väkivaltarikoksiin, joiden todentaminen konkreettisten todisteiden vuoksi on helpompaa. Eskosen (2005, 24–25) mukaan lasten perheväkivaltakokemukset jäävät usein ongelman vakavuudesta huolimatta näkymättömäksi, jopa lastensuojelussa. Lastensuojelun ja poliisin työkäytännöllä on suuri merkitys eli millaisiin asioihin puututaan ja kiinnitetään huomio. Tulosten mukaan väkivalta jatkuu, kun vanhemman tai läheisen toimintaan ei puututa eikä sitä sanktioida. Uhkakuvien mukaan, mikäli näitä asioita ei tunnisteta ja kriminalisoida, lapset joutuvat tulevaisuudessa kohtaamaan väkivaltaa, minkä aikuiset toiminnallaan näennäisesti sallivat. Tällöin lapsen luottamus aikuisiin ja Suomeen oikeusvaltiona kärsii.

Aineistosta ilmeni, että sosiaalityöntekijät näkivät yhteistyön mahdollisuuksina yhteiset palaverit ja koulutukset, joissa lisättäisiin molempien ammattiryhmien tietoisuutta väkivaltarikosten monimuotoisuudesta. Haastateltavat kertoivat kokeneensa, että mikäli työntekijä ei tunnista lapsen kohtaamaa väkivaltaa, ei lasta voida auttaa. Koulutuksia

lisäämällä tietoisuus lisääntyisi ja väkivallan tunnistaminen helpottuisi. Väkivaltarikosten ennaltaehkäisy yhteistyössä poliisin kanssa saattaisi näyttäytyä vakavien lapsiin kohdistuvien väkivaltarikosten tilastollisena laskuna. Tuloksissa ilmeni, että lähes kaikilla sosiaalityöntekijöillä oli positiivinen kokemus ennaltaehkäisevän työn vaikutuksista, vaikka niitä on haasteellista mitata. Yhteistyön mahdollisuutena nähtiin myös toimintakulttuurin muuttaminen, mikä sisällöllisesti tarkoitti yhteistyön ja ammattiryhmien aktiivisuuden lisäämistä esimiestasolta lähtien.

Yhteistyöhön liittyvänä haasteena ja jopa työhyvinvointiin vaikuttavana uhkana tuloksista ilmeni joidenkin sosiaalityöntekijöiden kokemukset yksin jäämisestä vaikeiden asioiden kanssa. Haasteita aiheutti virka-avun saaminen kotikäynneille, epäasiallinen käytös ja toisen ammattilaisen selän taakse vetäytyminen vaikeassa tilanteessa. Sosiaalityöntekijöillä ei ole jälkipuintimahdollisuutta vakavien lastensuojelutapausten jälkeen, kuten poliisilla. Työnohjauksen saaminen tällaisissa äkillisissä tilanteissa on yleensä mahdotonta, eikä työnohjauksella voida vastata akuuttiin tarpeeseen. Useamman haastateltavan toiveena oli yhteinen jälkipuintikeskustelu poliisin kanssa vaikeiden asiakastilanteiden päätteeksi.

Tutkielmassa tarkasteltiin millaisena lastensuojelun ja poliisien välinen yhteistyö näyttäytyy lapsiin kohdistuvissa väkivallan tutkimusprosesseissa. Tulokulmana oli sosiaalityöntekijöiden näkemykset ja kokemukset yhteistyöstä. Tutkielmasta ilmenee, että lastensuojelun ja poliisin välistä yhteistyötä olisi aiheellista tarkastella kriittisesti. Lähes kaikkien haastateltavien mielestä väkivaltaan puuttumiseen ei ole riittävästi keinoja, eikä yhteistyö poliisin ja sosiaalityöntekijöiden välillä ole riittävä, kuten myös aikaisemmat tutkimukset ovat osoittaneet (Humppi & Ellonen 2010; Oikeusministeriö, 32/2013; Ellonen & Rantaeskola, 2016; Fadjukoff & Harrikari, 2020). Tulosten mukaan yhteistyön vahvuuksia ja selkeitä tulevaisuuden visioitakin on, kunhan niitä hyödynnettäisiin. Tutkielman tuloksina yhteistyön vahvuuksista, haasteista, mahdollisuuksista ja uhkista ilmenee selkeä kuva sosiaalityöntekijän ja poliisin välisen yhteistyön laadusta.

5.2 Pohdintaa ja tutkimuksen arviointia

Tutkimusaihe valikoitui reilun kahdenkymmenen vuoden sosiaalialan työkokemuksen myötä. Aiheesta oli haastavaa löytää juuri sosiaalityöntekijöiden ja poliisien väliseen yhteistyöhön liittyvää tutkimusaineistoa, mikä osaltaan lisäsi mielenkiintoa tutkittavaa aihetta kohtaan.

Tutkielman tulokset vastasivat mielestäni hyvin asetettuun tutkimustehtävään. Sosiaalityöntekijöiden näkemykset yhteistyöstä tulivat haastateltavien kertomuksissa selkeästi esille. Tuloksista ilmenee jonkin verran uutta tietoa lastensuojelun ja poliisin välisestä yhteistyöstä sosiaalityöntekijöiden kokemusten kautta. Peilattessani tutkielman tuloksia teoriaan havaitsin, että tulokset myötäilivät joitakin aiheesta tehtyjä tutkimuksia yllättävän paljon.

Rajasin tutkielman ulkopuolelle lapsiin kohdistuneen väkivallan muut muodot, kuten seksuaalisen-, taloudellisen-, sosiaalisen-, ja hengellisen väkivallan, vaikka väkivallan muodot kietoutuvatkin aina jollakin tapaa toisiinsa. Haastattelujen agendana oli keskittyä lapsiin kohdistuvaan fyysiseen ja psyykkiseen lähisuhdeväkivaltaan liittyviin väkivaltarikostutkintaprosesseihin. En myöskään tutkinut moniammatillista yhteistyötä laajemmin. Haastatteluissa nousi kuitenkin esille seksuaaliseen väkivaltaan liittyviä elementtejä ja yhteistyö muiden ammattilaisten kanssa, joten sivuan näitä asioita joissakin tutkielman kohdissa.

Tutkielman analysointivaiheessa pyrin tiedostamaan omat käsitykseni kyseenalaistamalla ne suhteessa tutkimaani aiheeseen. Kävin itsereflektiota omien ajatusteni kanssa, jotta ne eivät millään tavalla vaikuttaisi aineiston analysointiin ja tulosten muodostumiseen. Myönnän, että se on ollut ehkä tutkielman tekemisen kannalta haastavin asia. Olisi ollut helpompaa tehdä tutkielma aiheesta, josta ei ole minkäänlaista omakohtaista työkokemusta. Tutkielman tekeminen on ollut äärimmäisen opettavainen kokemus. Sosiaalityöntekijöiden haastatteluista ilmeni erilaisia työkäytänteitä, joita tulen hyödyntämään ja jakamaan työyhteisössäni lastensuojelussa.

Haastatteluaineiston analysoiminen SWOT-nelikentän avulla sopi mielestäni erinomaisesti juuri tämän aineiston analysointiin. Tutkielmassa tarkasteltiin kokemuksiin perustuvia näkemyksiä yhteistyöstä ja SWOT-analyysi on juuri omiaan tällaiseen teemoitteluun.

Vaikka tutkielman aineiston koko ei ole yhdeksän haastateltavan tuottamana laajuudeltaan mittava, haastateltavat työskentelivät viidellä eri hyvinvointialueella ja se lisäsi tämän tutkimuksen tulosten monipuolisuutta. Jos olisin päätenyt haastattelemaan lastensuojelun sosiaalityöntekijöitä ainoastaan yhdeltä hyvinvointialueelta, tulokset olisivat olleet luultavasti huomattavasti kapea-alaisempia.

Tutkielma on hyvin pieni läpileikkaus viiden eri hyvinvointialueen lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden yhteistyönäkemyksistä. Tutkimukselle olisi antanut syvyyttä ja validiutta otanta laajemmasta tutkimusjoukosta, mitä ei ollut juuri tämän laadullisen haastattelututkimuksen myötä mahdollista toteuttaa. Tutkielman tekemisen haasteina ja pulma-kohtina esitän, että tuloksista ei voi muodostaa yleistyksiä sosiaalityöntekijöiden ja poliisin välisestä yhteistyöstä edes yhden hyvinvointialueen tasolla, saati valtakunnan tasolla. Hyvinvointialueita on 21 ja niiden lisäksi Helsinki omana alueenaan.

Pohdin kriittisesti tutkielmaan osallistuneiden motivaatioita haastateltaviksi ryhtymisestä. Sosiaalityöntekijät ilmoittautuivat itse Sosiaalityön uraverkosto-sivuston kautta ja henkilöt, joilla on joko erityisen hyvää tai äärimmäisen huonoa kerrottavaa, saattavat herkemmin osoittaa halukkuutensa tutkimukseen osallistumiseen. Näin ollen laajempi otanta antaisi aiheesta luotettavamman lopputuloksen poliisin ja sosiaalityöntekijöiden välisestä yhteistyöstä. Tuloksia voi silti lukea kriittisesti ja pohtia, olisiko oman alueen yhteistyötavoissa havaittavissa samankaltaisia elementtejä, joita tämän tutkimuksen tuloksissa ilmeni. Jäin tulosten pohjalta miettimään, voisiko yhteistyöstä ilmenneitä haasteita kumota vahvuuksilla tai uhkia kääntää mahdollisuuksiksi. Aihe on hyvin sensitiivinen ja koen sen tärkeänä myös omiin työkokemuksiini peilaten.

Haastateltavien näkemykset yhteistyötä poikkesivat toisistaan niin, että eräs haastateltava koki yhteistyön lähes poikkeuksetta hyvänä. Toisen haastateltavan mielestä yhteistyötä ei ollut hänen toiminta-alueellaan lainkaan. Muut haastateltavat sijoittuivat näkemyksineen näiden ääripäiden välimaastoon. Heidän kokemuksensa yhteistyöstä oli vaihtelevaa eli tuloksissa ilmeni sekä hyviä että huonoja puolia. Sosiaalityöntekijät toivat esille

kehittämiskohteita, mutta myös hyvien käytänteiden levittäminen nähtiin yhtenä yhteistyön vahvuutena.

Jatkotutkimusaiheena voisi olla haastattelujen laajentaminen niin, että myös poliisin näkemykset yhteistyöstä tulisivat esille. Tutkimuksen voisi toteuttaa Webropol-kyselynä, jolloin haastattelujoukko voisi olla monikymmenkertainen. Toisena jatkotutkimusaiheena voisi olla tutkimuksen laajentaminen oikeuspsykiatrian ja rikosprosesseissa mukana olevien syyttäjien tai edunvalvojien näkökulmien kartoittamiseen.

Työurani aikana koulukuraattorina ja lastensuojelussa olen havainnut, että väkivaltaan liittyvät ilmi tulleet tapaukset ovat todennäköisesti vain jäävuoren huippu todellisista lasten kokemuksista. Loppukommenttina totean, että muun muassa pienen Vilja-Eerikan ja joensuulaisen lapsen kuolema olivat turhia ja mikäli moniammatillisen yhteistyön avulla voidaan ennaltaehkäistä traagisia tapahtumia, on yhteistyötä pyrittävä lisäämään ja parantamaan entisestään.

Lähteet

- Arnkil, Tom & Heino, Tarja 2014: Pirulliset ongelmat opettavat. Teoksessa Haverinen, Riitta & Kuronen, Marjo & Pösö, Tarja (toim.). Sosiaalihuollon tila ja tulevaisuus. Tampere. Vastapaino, 286–287.
- Barnahus-hanke 2023: Toimintaohje ammattilaisille. Lapsen tai nuoreen kohdistuvan väkivaltaepäilyn tilanteisiin.
- Ellonen, Noora & Rantaeskola, Satu (toim.) 2016: Lapsiin kohdistuvien väkivalta- ja seksuaalirikosepäilyjen tutkinta. Poliisiammattikorkeakoulun oppikirjat 24. Poliisiammattikorkeakoulu. Tampere.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2008: Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 8. painos. Tampere. Vastapaino.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2014: Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 10. painos. Tampere. Vastapaino.
- Fadjukoff Mari & Harrikari Timo 2020: Epäily lapsen kohdistuneesta rikoksesta – esilletulo ja ilmoittaminen poliisille. Yhteiskuntapoliittikka 85 (2020): 1
Finlex. [online] https://finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060/19910060_2. Viitattu 02.10.2023.
- Gottberg, Eva 2012: Lapsen juridiset oikeudet. Teoksessa Söderholm, Annlis & Kivitiie-Kallio, Satu (toim.). Lapsen kaltoinkohtelu. Porvoo. Kustannus Oy Duodecim.
- Hallintolaki (434/2003).
- Huittinen, Matleena 2019: Lapsiin ja nuoriin kohdistuvien väkivaltaepäilyiden tutkiminen lapsen edun mukaisesti. Selvitys poliisin ja perhekeskustoiminnan näkökulmasta. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (THL). Työpaperi 21/2019. 40 sivua. Helsinki 2019. ISBN 978-952-343-361-8 (verkkojulkaisu)
- Humppi, Sanna-Mari & Ellonen, Noora 2010: Lapsiin kohdistuva väkivalta ja hyväksikäyttö. Tapausten tunnistaminen, rikosprosessi ja viranomasien yhteistyö. Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia 40/2010.
- Jaakola Anne-Mari 2020: Lapsen tilanteen arviointi lastensuojelun sosiaalityössä. Publications of the University of Eastern Finland. No 229. Väitöskirja. Itä-Suomen yliopisto. Jyväskylä: Grano Oy.
- JulkL Julkisuuslaki 621/1999
- Kallinen, Kati & Pirskanen, Henna & Rautio, Susanna 2015: Sensitiivinen tutkimuksessa. Painettu EU:ssa.
- Kuula, Arja 2011: Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. 2.painos. Tampere. Vastapaino.
- Laine, Timo 2015: Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Valli, Raine & Aaltola, Juhani (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittavalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. PS-Kustannus. Jyväskylä, 29–51.
- Laitinen, Merja & Nikupeteri, Anna & Hurtig, Johanna 2018: Häiritsevä tieto ja toimijuus – lapset vanhempien eron jälkeisessä vainossa. Teoksessa Valkonen Jarno (toim.) Häiritsevä yhteiskuntatutkimus. Turenki. Hansaprint OY.
- Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (316/1983). Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX®

- LASTA-hanke 2017: Kokemuksia viranomaisyhteistyön ja tietojenvaihdon koordinoinnista lapseen kohdistuneissa pahoinpitely- tai seksuaalirikoksen epäilytilanteissa. Sinkkonen, Minna & Mäkelä, Jukka (toim.) THL-raportti 2/2017.- Lasten ja nuorten hyvinvointi – Kouluterveyskysely 2023 - THL . Viitattu 10.01.2023.
- Lehtomaa, Merja 2005: Fenomenologinen kokemuksen tutkimus: haastattelu, analyysi ja ymmärtäminen. Teoksessa Perttula, Juha & Latomaa, Timo (toim.): Kokemuksen tutkimus. Merkitys – tulkinta – ymmärtäminen. Dialogia. Helsinki, 193–194.
- Lidman, Satu 2015: Väkivaltakulttuurin perintö. Gaudeamus. Helsinki.
- LSL Lastensuojelulaki (13.4.2007/417). <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L4P20>. Viitattu 02.10.2023.
- Mattila, Terhi 2013. Huoltoriidat ja perheväkivalta. Teoksessa Tuulikki Mikkola & Essi Konttinen (toim.) Lapsen asema kansainvälistyvässä maailmassa, 101–130. Helsinki: Helsingin hovioikeus.
- Mönkkönen, Kaarina & Kekoni, Taru & Pehkonen, Aini 2019: Johdanto. Teoksessa Mönkkönen, Kaarina & Kekoni, Taru & Pehkonen, Aini (toim.) Moniammatillinen yhteistyö – Vaikuttava vuorovaikutus sosiaali- ja terveysalalla. Gaudeamus. Tallinna.
- Mönkkönen, Kaarina & Leinonen, Leena & Arajärvi, Miina & Hovatta, Anna-Elina & Tusa, Nina & Salokangas, Katri 2019: Moniammatillisen vuorovaikutuksen tarkastelua. Teoksessa Mönkkönen, Kaarina & Kekoni, Taru & Pehkonen, Aini (toim.) Moniammatillinen yhteistyö – Vaikuttava vuorovaikutus sosiaali- ja terveysalalla. Gaudeamus. Tallinna.
- Nikander, Elisa 2023: Lähisuhdeväkivalta 2021. Tilastoraportti 43/2023 29.06.2023.
- Nikupeteri, Anna & Laitinen, Merja & Gupta, Anna & Mikkonen, Enni 2022: Using the Capability Approach in Social Work with Children Experiencing Post-Separation Parental Stalking. *The British Journal of Social Work* 53, 900–920. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcac163>.
- OM Oikeusministeriö 2013: 8-vuotiaan lapsen kuolemaan johtaneet tapahtumat. Selvityksiä ja ohjeita 32/2013. Helsinki: Oikeusministeriö. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/76480/8-vuotiaan_lapsen_kuolemaan_johtaneet_tapahtumat.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 26.10.2023.
- Oranen, Mikko 2012: Lapsi ja perheväkivalta. Teoksessa: Söderholm, Annlis & Kivittie-Kallio, Satu (toim.) 2012: Lapsen kaltoinkohtelu. Duodecim. Helsinki, 217–238.
- Paasivirta Annukka, Holmi Laura, Ståhlberg Miia, Laajasalo Taina 2022: Uskalla nähdä: lapsiin kohdistuvan henkisen väkivallan tunnistamisen ja puuttumisen haasteet ammattilaisten silmin. Tutkimuksesta tiiviisti-julkaisu. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen julkaisuja, Tutkimuksesta tiiviisti.
- Perhe- ja lapsisurmien ehkäisy ja estäminen ja viranomaisten välinen tiedonvaihto. Työryhmän selvitys. Sisäministeriön julkaisu 1/2014, 38.
- Rauhala, Pirkko-Liisa & Virokannas, Elina 2011: Sosiaalityön tutkimuksen etiikka, opettaminen ja tietoarvo. Teoksessa Pehkonen, Aini & Väänänen-Fomin, Marja (toim.) Sosiaalityön arvot ja etiikka. Ps-kustannus. Juva. 235-255.
- RL Rikoslaki (13.12.2013/879). Laki rikoslain muuttamisesta 879/2013 - Säädökset alkuperäisinä - FINLEX® . Viitattu 9.12.20223
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2009: Menetelmäopetuksen tietovaranto KvaliMOTV. Kavlatiivisten menetelmien verkko-oppikirja. Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston julkaisuja. Tampereen yliopisto. Toinen

- vedos.Tampere.2009-2012.
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/tietoarkisto/julkaisut/kvalimotv.pdf>. Viitattu 3.12.2023.
- Söderholm, Annlis & Kivitie-Kallio, Satu 2012: Ihmisoikeuskysymys ja kansanterveysongelma. Teoksessa Söderholm, Annlis & Kivitie-Kallio, Satu (toim.). Lapsen kaltoinkohtelu. Toinen painos.Porvoo. Kustannus Oy Duodecim.
- Söderholm, Annlis & Politi, Johanna 2012: Lapsen laiminlyönti. Teoksessa Söderholm, Annlis & Kivitie-Kallio, Satu (toim.). Lapsen kaltoinkohtelu. Toinen painos.Porvoo. Kustannus Oy Duodecim.
- THL 2013: Lähisuhdeväkivallan kartoittaminen ja siihen puuttuminen lastenvalvojan työssä. Opas 30/2013.
- THL 2019: Barnahus-hanke Barnahus-hanke - THL. Viitattu 29.02.2024.
- THL 2023: Lasten ja nuorten hyvinvointi – Kouluterveyskysely. Raportti 48/ 2023.
- THL 2023 Lastensuojelun käsikirja Rikosprosessi lapseen kohdistuneen väkivallan epäilyssä - THL. Viitattu 15.5.2024
- Tilastokeskus 2020: Tilastokeskus - Perheet 2020 (stat.fi) Viitattu 26.10.2023.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2018: Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Uudistettu laitos. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki. Alkuperäinen teos 2002.
- Tupola, Sarimari & Kivitie-Kallio Satu & Kallio, Pentti & Söderholm, Annlis 2012: Lapsen fyysinen pahoinpitely. Teoksessa Söderholm, Annlis & Kivitie-Kallio, Satu (toim.). Lapsen kaltoinkohtelu. Toinen painos.Porvoo. Kustannus Oy Duodecim.
- Valkonen, Jarno 2018: Teoksessa Valkonen Jarno (toim.) Häiritsevä yhteiskuntatutkimus. Turenki. Hansaprint OY.11-13.
- Vuorinen, Tero & Huikkola, Tuomas 2023: Strategiakirja – 25 työkalua. Alma Talent – Helsinki.
- YK:n lastenoikeuksien sopimus. LOS 60/1991. Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991.
- Väitöskirja: Eskonen, Inkeri 2005: Perheväkivalta lasten kertomana. Miten ja mitä lapset kertovat terapeuttisissa ryhmissä väkivallasta? Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos.
- Väitöskirja: Väyrynen, Sanna 2007: Usvametsän neidot. Tutkimus nuorten naisten elämästä huumekuvioissa. Lapin yliopisto. Rovaniemi. V.yrynen_Acta118.indd (ulapland.fi)

Liite 1

Hei!

Opiskelen Lapin yliopistossa yhteiskuntatieteiden tiedekunnassa ja teen pro gradu - tutkielmaa *lastensuojelutyöntekijöiden ja poliisin välisestä yhteistyöstä lapsiin kohdistuvissa väkivaltarikostutkintaepäilyssä*. Olen valinnut tutkielmaani sosiaalityöntekijöiden näkökulman eli kerään aineiston haastattelemalla teitä lastensuojelun sosiaalityöntekijöitä, joilla on kokemusta väkivaltatutkintaprosesseista yhteistyössä poliisin kanssa. Tarkoituksena on selvittää, millaisia kokemuksia yhteistyöstä on. Millä tavoin yhteistyötä tehdään? Mitä hyvää tai millaisia haasteita olet kohdannut? Millaisia tunteita tai eettisiä haasteita yhteistyö herättää? Mitä keinoja sosiaalityöntekijällä on lapsen edun turvaamiseksi pitkittyneessä väkivaltarikostutkintaprosessissa?

Toteutan haastattelut yksilöhaastatteluina tammi-helmikuun aikana, silloin kun sinulle parhaiten sopii. Haen tutkimukseen osallistuvia valtakunnallisesti, joten suoritan haastattelut Teamsin välityksellä. Haastatteluun ei tarvitse valmistautua etukäteen, eikä se aiheuta sinulle kustannuksia. Haastattelu kestää noin tunnin ja tallennan keskustelumme ja sen jälkeen litteroin ne. Tutkimukseen ja haastatteluun osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Haastatteluun osallistuessasi kysyn sinulta suullisesti luvan haastattelun osallistumisesta. Voit siitä huolimatta keskeyttää haastattelun missä tahansa tutkimusprosessin vaiheessa.

Noudatan tutkielmassani tutkimuseettisiä periaatteita. Poistan haastatteluista kaikki mahdolliset tunnistetiedot, jolloin suojaan kaikkien tutkimukseen osallistuvien yksityisyyden ja tunnistettavuuden. Osallistuessasi sinulla on oikeus saada tietoa tutkimukseen liittyvistä asioista ja informointi on yksi keskeisiä asioita tutkielmassani. Haastatteluaineiston säilytän tietoturvallisuutta noudattaen. Tutkielmani valmistuttua hävitän aineistot asianmukaisella tavalla.

Pro gradu -tutkielmani ohjaajana toimii professori Elina Virokannas Lapin yliopistosta.

Tutkielmani onnistumisen kannalta on tärkeää, että osallistut tutkimukseeni, sillä ilman haastateltavia tutkimusta on mahdotonta toteuttaa. Mikäli olet halukas osallistumaan tutkimukseeni niin toivon saavani sinulta mahdollisimman pian viestiä sähköpostiini anevasaa@ulapland.fi.

Kiitos etukäteen vaivannäöstäsi!

Ystävällisin terveisin,

Anne Nevasaari

Liite 2

Swot-analyysi lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden kokemuksia yhteistyöstä poliisin kanssa, lapsiin kohdistuvissa väkivaltarikostutkintaepäilyissä.

vahvuudet/strengths	heikkoudet/weaknesses
<ul style="list-style-type: none">• Laadukas yhteistyö• Selkeät ohjeistukset ja toimintamallit• Tiedon kulun toimivuus• Ennaltaehkäisevä työ	<ul style="list-style-type: none">• Eettiset ristiriidat• Resurssipula poliisissa• Sisäiset ja alueelliset erot• Yhteistyön kuormittavuus
mahdollisuudet/opportunities	uhat/threats
<ul style="list-style-type: none">• Yhteisten koulutusten ja palaverien järjestäminen• Ennaltaehkäisevän työn tehostaminen• Toimintakulttuurin muuttaminen	<ul style="list-style-type: none">• Tutkintapyyntöjen tutkimatta jättäminen• Yhteistyön puuttuminen• Poliisin ja sosiaalityöntekijän resurssipulan kasvaminen• Tiedon kulun heikentyminen